

Slovanski Svet.

Štev. 12.

V Trstu, 25. junija 1891.

Letnik IV.

Budgetna debata.

Od 15. do 22. junija je trajala v zbornici državnih poslancev budgetna ali debata o proračunu. Udeležili so se je zastopniki vseh strank; razmerno največ govornikov so poslali v boj Mladočehi; oni so prav za prav sedaj tudi jedini, ki so v opoziciji proti vladi.

Budgetna debata ni razkrila gledé na značaj strank bistveno nič novega, temveč je z nova potrdila, kar je bilo znano že poprej.

Stranke so se brez prikrivanja same označile, in dokazi, ki so jih podale, so vsaj za strankarsko orožje dobri, da se morejo uspešne pobijati zaslepljeni in — slepili. Ti dokazi bi mogli in morali biti tudi Slovanom na korist.

Če ne gledamo na zgolj gospodarske in antisemitske strankice državnega zbora, katere se po svojem omejenem programu ne morejo vspenjati do posebnih in vzvišenih idealov, moremo trditi, da je poljska frakcija pokazala najnižje mišljenje, v tem ko prešinja govore Mladočehov blagodejna idealnost in prava humanost. Po politiški sebičnosti spadajo v jedno in isto vrsto nemška združena levica, nemški nacionanci in poljska frakcija. V smislu pravičnosti so se izrazili češko plemstvo in nemški konservativci, ko so poudarjali potrebo, da se izvrši narodna enakopravnost za vse narode; v tem sta se ta dva oddelka poslancev pridružila mišljenju Mladočehov, moravskih Staročehov in Jugoslovanov.

Nepričakovano nizko mišljenje sta pa razkrila dva poslanca nemške levice s tem, da sta se ponižala do pačenja zgodovine in do ovajanja Slovanov. Jeden teh dveh gospodov (Fournier) je zgodovinar na nemškem vseučilišču v Pragi; drugi pa je grof Wurmbrand, deželni glavar štajerski.

Sosebno poslednji je govoril take stavke, ki bi bili vredni nagrade od ovaduških židovskih listov najnižje vrste. Mladočehi so primerno, pa zares plemenito

odgovorili, in se je dr. Herold v tem pogledu še posebe odlikoval.

Uže prve dni proračunske glavne debate je spregovoril tudi grof Taaffe ter oficijalno svoje veselje izrazil nad nemško levico, pohvalivši jo, da je stopila iz opozicije, ter pristavivši, da ima v svoji sredi „odličnih strokovnjakov in kapacitet“. Ta izjava ni več osupnila slovanskih zastopnikov, ker je potrdila samo z besedo, kar je bilo uže davno po delih očitno.

Načelnik poljskega „Kola“ ali kluba Javorski je tudi povedal, kar so vsi vedeli uže poprej; rekel je, da Poljaki pozabijo, kar je kaka stranka njim prizadela hudega, da pa se bodo ravnali po tem, kar se jim stori zanaprej dobrega. Kdor bo njih dobronik, tega bodo podpirali tudi oni. S tem je takisto oficijalno naznanil pridruženje poljske frakcije k nemški levici. Razjaril pa je nemške konservativce in češko plemstvo sosebno s tem, da se je izrekel proti konfesionalni šoli.

Vsled tega, da bode odslej določevala delovanje državnega zbora nemška levica v družbi z nemško nacionarno stranko in s pomočjo poljske frakcije, letele so od desnice mnogotere pušice na levico in še sosebno na Poljake. Kljub temu je bilo videti, da bi ostali desničarji radi imeli še nadalje v svoji družbi Poljake. Kar milo je bilo slišati, kako so jih vabili zastopniki Mladočehov in Slovenec Šuklje, kažoč na nevarnost druženja z levico. Princ Karl Schwarzenberg pa je bil kar razjarjen, rekši, da njemu so poročali drugače gledé na mišljenje Poljakov o konfecionalni šoli; očital je Poljakom, da Galicija spada med pasivne dežele. Poljake je zbolelo očitanje od take strani, in zato so izročili odgovor poslancu Madejskemu. Ta je še le prav zasvedočil, kakega značaja in mišljenja je poljska frakcija. Po taki izjavi je še posebe neumevno, da Mladočehi, Čehi in ostali Slovani v obče poštevejajo Poljake, še marj pa, da se nadejajo, da bodo oni pomagali Slo-

vanom do narodne enakopravnosti in zgodovinskih prav. Dokler vlada ali prav za prav najvišji faktorji ne posegnejo vmes, v smislu, da se spravijo vsi narodi na podstavi ustavnih in historičnih prav, ostanejo Poljaki to, kar so, tvorba osrednje vlade in dosledno orodje za isto vlado. To je poljski poslanec Bilinski sam potrdil ravno pri tej budgetni debati. Torej tudi še tolikokrat izvršeno in ponovljeno pobratimstvo ostalih Slovanov s Poljaki, kakor se je to zgodilo sedaj v Pragi, ne spravi Slovanov v narodno-politiškem pogledu niti za korak dalje.

Nemška levica tudi pri tej debati je po besedah dr. Herolda zopet izrecno poudarjala „jednoto monarhije po svojem kroju, opravičeno položnje Nemcev po svojem kroju in jezikovno vprašanje ostalih narodov po svojem kroju.“ Dà, poudarjala je „jednoto“ cesarstva takó, da je zamarovala kot veleizdajnika onega, ki bi se postavil proti duvalizmu. Jednako je po besedah nemškega levičarja grofa Wurmbanda veleizdajski Slovan ali Slovenec, ki bi izrazil se v smislu narodne avtonomije, katera zahteva posebne skupine po narodnostih, za vsak narod s posebnim juridiškim organom.

Slovani zahtevajo predruženje notranjih oblik monarhije v interesu te monarhije, da bi ne gospodovala v jedni polovici madjarska frakcija, v drugi pa nemška psevdoliberalna stranka s pomočjo poljske frakcije; za takim preustrojenjem stremé Slovani v mejah cesarstva, ne pa čez meje, in vendar kliče grof Wurmband vladne organe na pomoč, da bi oni zabranili in zadržali tako stremenje, češ, da je veleizdajsko. Dà, organ nemške levice, torej tudi organ grofa Wurmbanda, je stremenje dalmatinskih Slovanov za izvršenjem njih zgodovinskega, od presvetlega vladarja samega pripoznanega prava, kakor tudi stremenje za jedno skupino na podstavi narodne avtonomije ali pa na podstavi hrvaškega, leta 1712 v pragmatiški sankciji potrjenega in torej do danes veljavnega prava, — je ta organ, pravimo, vsporedil tako stremenje s stremjenjem italijanske irredente! Taka je pravičnost in ljubeznjivost organov one levice, ki je sedaj prelevila se v vladno stranko! A nemški nacijonalec dr. Steiner je ponovil stališče svoje stranke, da ta ne popusti stremjenja za uzakonjenjem nemščine kot državnega jezika in izločenjem ali odkrojenjem Galicije od ostalih cislitavskih dežel z nemškim značajem, h kateremu prišteva tudi dežele, kjer bivajo Čehoslovani in Slovenci, oziroma Srbohrvati. Po logiki grofa Wurmbanda in istega organa nemške levice bi se morala proglasiti tudi nemška nacijonalna stranka k irredentašem, in ker se loči nemška levica v narodno-politiškem pogledu samo po taktiki od nemških nacijonalcev, bi dosledno morali imenovati tudi nemško, sedaj vladno levico kot irredentaško stranko! Do kakih absurdnostij dovaja prokletstvo, katero tiči v sistematiškem ovaja-

nju Slovanov, vzdrževanem po podkupljenem nemško-madjarsko- in italijansko-židovskem novinarstvu našega cesarstva! In celó grof Wurmband je pripoznal načelo takega ovajanja, a je dobil zato primeren odgovor.

Nemška levica je sama razglasila, da Poljaki so jedini po načelih ž njo; dr. Menger je to na drobno razložil, in Poljak Madejski je isto ravno takó nadrobno potrdil.

Nemška levica in poljska frakcija se vjemati v sovraštvo Rusije, kakor je rekel dr. Menger, da imati obe stranki „skupnega vruga na vstoku“; obe se vjemati gledé na podpiranje madjarske frakcije in duvalistiške oblike cesarstva; obe torej priznavati gospodstvo pojedinih narodov ali gospodovalnih frakcij nad ostalimi narodi. Obe ste odločni protivnici konfesionalne šole, torej načelni nasprotnici stremljenj oddelkov konservativne stranke. Obe ste gospodovalni, jedna hoče gospodovati nad ostalimi deželami zunaj Galicije, druga pa nad Galicijo, torej nad poljsko širšo maso in nad ruskim narodom. Obe ste torej nasprotni nacijonalni avtonomiji ali pravi izvršbi narodne enakopravnosti; obe ste proti kulturnemu utrjenju Slovanov, torej tudi proti skupnemu literaturnemu jeziku za skupne potrebe; obe ste proti povratu cirilo-metodijske cerkve med zapadnimi Slovani. Poljska frakcija naravnost izpodkopuje podstavo unijatske cerkve med gališkimi Rusi, nemška levica pa ovaja stremenje in gibanje ostalih Slovanov gledé nato, da bi se jim povrnila cirilo-metodijska cerkev, in odobruje celó postopanje onih škofov, kateri preganjajo glagoljaše, kljubu temu, da glagolica v cerkvi ni niti senca prave cirilometodijske cerkve. Poljska frakcija je ravno takó vneta za zapadno, t. j. nemško kulturo, kakor Nemci sami. Vse to so potrdili poljski zastopniki pri generalni budgetni debati in pokazali, da je poljska frakcija prava *antislovanska* stranka.

Kdor poudarja slovansko stališče, kdor zagovarja in hoče zagovarjati narodno enakopravnost za vse narode, z druge strani pa vabi poljsko frakcijo na pomoč in sodelovanje, oporeka sam sebi, slepi sam sebe ali pa druge.

Nemški konservativci so se to pot po poslancu Ebenhochu odločno izjavili za narodno enakopravnost vseh narodov. Češko plemstvo pa je zagovarjalo češko zgodovinsko državno pravo ter izjavilo se, da je na starem stališču; kljubu temu se je izrazil princ Schwarzenberg proti združenemu postopanju z Mladočehi.

Med Jugoslovani se je poslanec Perić potegnil za hrvaško zgodovinsko pravo gledé na Dalmacijo in pa varovanje cerkvenega jezika (za glagolico). Slovenski poslanec Šuklje se je sukal, kakor običajno, tudi ob tej priliki v protislovjih; nekoliko povoljnije se je izrazil o Mladočehih, nego lani, obsojeval po besedah poslanca Spinčića afrikanske razmere v Istri in v obče žalostno stanje Slovencev zunaj Kranjske, pa je vendar združeno

z nemsko levico in protislovansko poljsko frakcijo govoril za budget. Protestovati je proti temu poslancu, ki se je izjavil, da Slovenci se omejujejo na občenje s strankami v slovenskem jeziku, za notranji jezik pa da se ne potegujejo. Morda zahteva taktika politike tega zastopnika tako omejitev; to pa je imel povedati. Notranji jezik je neporušno pravo vseh narodov, zatrjeno ravno takó, kakor pravo do zunanjega jezika ali uradovanja v narodnem jeziku s strankami. Kakor je trdil nemški nacijonalec dr. Steinwender, da pride čas za nemški kot državni jezik, je na podstavi ustavnih fundamentov, torej z dejanskim pravom, trditi Slovanom, da pride čas za notranje uradovanje tudi v slovanskih jezikih.

Mladočehi in Čehi v obče so poudarjali češko zgodovinsko državno pravo in narodno enakopravnost za vse narode. Oni so po dr. Heroldu najodločniše in ponovljeno poudarjali, da se bodo vedno potegovali za kulturne in materialne interese vseh narodov, kakor ima država dolžnost skrbeti za te interese nasproti vsem narodom. Izborno je zavrnil dr. Herold takó imenovani panslavizem, ki so ga iznašli nemški liberalci v interesu svojih hegemonistiških stremljenj.

Ukrajnofilec, separatist Romanščuk je za ohranjenje individualnosti naroda, ki ga zastopa on, in s tem ustreza poljski frakciji.

Dr. pl. Plener, ki je govoril za dr. Heroldom kot glavni govornik leve, ponavlja zahtevo levičarjev, izvršbo Dunajskih punktacij, v tem ko prezira popolnoma potrebo sprave Čehoslovanov v Sileziji in Moravi, kar pa je odločno poudarjal dr. Herold; zahteva nadalje ločenje Nemcev na Češkem, torej polovičarsko narodno avtonomijo za Nemce, v tem ko prezira pravo narodno avtonomijo za vse narode, naopak pa nasvetuje razdelitev države v velika okrožja; razglaša nemški kot državni jezik s pretvezo neizogibne potrebe gledé na to, da je češki narod potisnen med nemški narod, in zahteva naposled, da bi morala biti vlada modra, duševna voditeljica narodov, takó da bi dobivali poslednji veselje do države in vlad. Kar se dostaje poslednje točke, je pač nemška levica z dr. pl. Plenerjem na čelu največ kriva, da narodi ne morejo čutiti mišljenega veselja. Kajti ravno nemška levica je in ostaje največa zavira, da narodi ne dobé uslovij svojemu obstanku in razvoju, da so torej v bojzani in boju zaradi tega. Ravno dr. pl. Plener z nemško levico vsiljujejo omejen gospodarski program, s katerim naj bi se zatlačila v ustavi fundamentalno zasnovana stremljenja narodov.

Ironija je po takem, slišati iz ust levičarskega načelnika postulat, da naj bi bila vlada duševna voditeljica, a narodi veseli te voditeljice; levica ne dopušča, da bi vlada postopala zares modro, narode zares spravila in vzbudila v njih trajno zadovoljnost in veselje do njenega vodstva.

Princ Schwarzenberg je dokazal fundamentalno napako, ki tiči v tem, da se vsiljuje gospodarski program, predno se narodi pomirijo v drugih odločilnih pogledih, od katerih je zavisno pravo vsepevanje gospodarskega delovanja, in dr. Kaizl, učeni Mladočeh, je teoretiški dokazal, da tudi pri reševanju gospodarskih vprašanj je združena povsod politika in vsled tega združevanje strank pri določevanju takih vprašanj, da je torej prazna postavljati ekonomski program, pa tlačiti druga vprašanja. Mladočehi so se izrazili, da nemška levica ne želi premirja, ampak teži za tem, da bi Slovani uklonili vrat ali potisnili orožje v stran.

Mladočehi so izustili po dr. Kramařu tudi narodno avtonomijo, a zajedno zahtevanje federativnega preobraženja države. O narodni enakopravnosti so govorili Mladočehi, moravski Čehi, češki plemiči, nemški konservativci, kakor slovanski oddelki in odlomki v obče, razun Poljakov. Državno pravo so ponovljeno zahtevali Čehi in Hrvati. Dr. Herold je rekel, da sila združi Slovane za boj proti skupni nevarnosti, proteči od gospodovalnih strank; mi pristavljamo, da Poljaki, tudi če se združijo, ne bodo pomagali tam, kjer je treba pomoči v odločilnih pogledih, in zato je in ostane bolje, ako ostali Slovani ne računijo na poljsko frakcijo ne gledé na izvršbo narodne enakopravnosti, ne gledé na zgodovinsko državno pravo češko, hrvaško in najmanj isto pravo avstrijskih Rusov.

Dualizma Slovani sami se niso dotaknili, pač pa nemški levičarji in Poljaki, z namenom, da bi zatrdili z nova, da so odločni duvalisti, kljubu temu da natvezujejo, kakor da bi bili pravi zaščitniki jednote državne. Zunanje politike so se ostali Slovani tudi izognili ter so Mladočehi pristavili, da češki narod se bode bojeval za domovino, kedar bo ura zopet bila zató.

Razvidelo se je iz vsega debatovanja, da odkritosrčno, lojalno in plemenito mišljenje, oduševljenje za pravo je pri stiskanih narodih, in da ti narodi se nadejajo boljših dob, ko zavlada narodna enakopravnost za vse narode v Avstriji. Zastopniki teh narodov so preverjeni, da pride doba, ko podelé poslednjim prostovoljno, kar jim gre, kar jih zadovolji in osreči in s tem utrdi tudi državo.

Novi položaj Trsta in njegove slovenske okolice.

S prvim dnem julija t. l. začne na Tržaškem novo gospodarsko življenje, in to porodi posledice, ki bodo vplivale na mesto in njegovo slovensko okolico tudi v socialnem, političnem, narodno-političnem in specijalno nacionalnem pogledu. Za jeden rod, kolikor je videti uže sedaj, bode značaj mesta Tržaškega in njegove okolice jako spremenjen, in ta sprememba bo Slovanom na nepreračunljivo škodo, ako takoj ob začetku ne zasledé potij, po katerih bi jim bilo hoditi gledé na novo vstvarjene razmere. Stvar je važna dovolj, da jo pošteevamo tudi s stališča slovanskih interesov.

Obe zbornici državnega zbora Dunajskega ste sprejeli nov zakon, po katerem se bode ravnati po odpravi doslej proste luke Tržaške. Jedino zastopnik Slovencev Tržaške okolice, poslanec Nabergoj je primerno in na podstavi dejstev poudarjal, da pri novem zakonu za Trst in njegovo okolico ni poštovati samo državno-gospodarskih, specifično finančnih interesov, ampak tudi posebne interese prebivalstva. On jedini je zagovarjal gospodarske in s tem tudi narodnopolitiške interese slovenskih okoličanov; bodočnost pokaže, da s tem zagovorom je on zajedno branil prave državne interese boljše, nego oni, ki so gledali samo na gole finančne dohodke. Na Dunaju, kjer čitajo nemška glasila, katera uganjajo neslovansko in zagovarjajo vedno politiko takó imenovanih „liberalnih“ ital. strank bodisi Dalmacije, Tirolske ali Primorske, sodijo uže, da tudi v Trstu in njegovi okolici ni več slovanskih življenj, in so dosledno in dejanski tudi gledé na odpravo proste luke Tržaške zasnovali in konečno sklenili dotični zakon takó, kakor da bi bila v Trstu in njegovi okolici samo jedna narodnost, kakor da bi tu Slovencev ne bilo več: dá, na narodnost se niso ozirali čisto nič. Pa ne samo to: prezrli so tudi popolnoma različen značaj zemlje, na kateri stoji mesto Trst, in zemlje, na kateri se bori za vsakdanji kruh nekaj slovenskih občin, ki pričenjajo takoj za zidovjem Tržaškega mesta. Novi zakon za Trst spominja v resnici nato, kakor da bi bili Tržaški okolici vsilili take analogije, kakoršne so med Dunajem in Dunajsko obširno in daleč okolu raztegneno okolico. S tem so uzakonili nekaj, kar čisto nič ne odgovarja dejstvom; kajti, kakor je dobro opomnil poslanec Nabergoj in dotična peticija Slovencev Tržaške okolice, nima ta okolica nikakega gospodarskega uslovja, da bi se mogla staviti bodisi sedaj, bodisi kedaj v bodočnosti v isto vrsto, kakor sedanje mesto Tržaško. V Tržaški okolici se ne more razvijati ne trgovina, ne obrtnija, ne kmetijstvo v toliki meri, da bi mogla prenašati bremena, katera se nalogajo mestu, kakoršno je mesto Trst v dosedanjem svojem obsegu. Za trgovino v Tržaški okolici ni uže topografično položenje primerno; za obrtnijo tudi v manjšem obsegu je jako malo prostora; ta bi se moral še le dobiti z odvažanjem skalovja, gričev in hribov, torej vsekakor za velike stroške. Kmetijstva pa tudi v pravem pomenu besede v tej okolici ni; zboljšati in umetno povzdigniti se dá nekoliko

ali toliko ne, da bi se zaradi tega okolica gledé na javna bremena mogla vsporejati z mestom. In vendar je fiskalna kratkovidnost nasovetovala užitninsko črto, vsled ktere bi prišlo v kolobar te črte več doslej kmečkih občin slovenske okolice, in, kar je najhujše, ta užitninska črta se je tudi sprejela v novi zakon.

Država bode imela razmerno le malo od Tržaških okoličanov, da jih je dobila v navedeni kolobar užitninske črte; največi delež bode imelo od nove vredbe mesto samo vsled neslišano velikih in mnogostranskih doklad na jedno in isto užitno blago. Ravno zaradi tega je še posebe obžalovati kratkovidnost fiskalno. Osoda Slovencev Tržaške okolice je vsled novega položaja zares huda, in v pogledu na to, da so ti Slovenci, kakor je omenil posl. Nabergoj, stoletja do najnovejše dobe zvesto čuvali in branili bregove jadranskega morja državi in dinastiji na korist, je ta osoda zajedno grenka. Če kedaj, treba se bo zganiti Slovincem Tržaškim odslej, da zabranijo hudih posledic, kolikor možno.

Mesto Tržaško dobi vsled odprave proste luke nekaj uslovij za izdelovanje blaga na rokah in s strojem. Nekaj sirovin, za uvažanje katerih ne bo posebnih bremen, bo spodbujalo na to, da oživi rokodelstvo in obrtnija vsaj o manjših merah; izplačevali se bodo ti izdelki gledé na mestni konsum, kakor gledé na neposredno izvažanje iz Tržaške luke po morju v tuje zemlje. Vsled tega se ne bode mestno prebivalstvo krčilo, ampak množilo od znotraj, kakor tudi s tem, da bodo delavci dohajali iz okolice in od drugod na novo vstvarjeno raznovrstno izdelovanje sirovin.

Raznovrstni delavci se torej v Trstu pomnožé, vsled tega se povečajo tudi potrebščine za sočivje, mleko in drugi konsum. Za take potrebščine more skrbeti v veliki meri ravno okolica, ker ima prednost, da more dajati pravočasno in brez posebnih vozninskih stroškov sveže blago. To torej bi vplivalo v novem položaju tudi na okolico, da bi vsaj nekoliko laže zmagovala neprimerno naložena ji bremena.

Kapitalisti Tržaški, tudi ko bi novi položaj ne ugačjal njih dosedanjim spekulacijam, gledali bodo, da se jim ne bo potreba izseliti v druga mesta. Mnogo dosedanjih trgovcev se spremeni takó v podjetnike tu po novem zakonu omogočenih obrtnij in rokodelstev. Ker pa je v mestu samem prostor drag, ali pa ga sploh ni za obrtna podjetja, skušali bodo pokupiti prostore v okolici; tega prostora je uže doslej pokupljenega mnogo, nekaj za tovarne, nekaj in še več pa za letovišča Tržaških in v obče tujih bogatašev.

Gledé na poslabšano položenje slovenskih kmetov in kmetičev v okolici, z druge strani pa gledé nato, da bodo mogli isti okoličani prodajati svoja razdrobljena zemljišča jako po dobrih cenah, pridejo doslej slovenska zemljišča v tuje roke, okoličani pa se skrčijo na vedno manjše število ter se konečno razkropé kot delavci, dninarji in le v najmanjšem številu kot rokodelci in samostalni trgovski ali

obrtne podjetniki po mestu Tržaškem. Slovenci Tržaške okolice, ako si ne bodo pomagali s primernimi pomočki, izgubljali bodo naglo svoja tla pod seboj. Politika Tržaške gospodujoče in gospodareče gospode je delala uže doslej in deluje nepremično na to, da bi se potujčili Tržaški Slovenci v okolici, kakor v mestu. Novo gospodarsko položenje je tej politiki tako ugodno, kakor se more le misliti, in tujčenje se bo vršilo odslej še brže, nego doslej, ako — in to je bolj ali manj odločilno — ako se Slovenci in Slovani Tržaški v občē ne pospnejo do rešilnih ukrepov.

Ako bi Slovenci in Slovani Tržaški v občē imeli svojo narodno organizacijo, ako bi bili oni pod zaščito popolne narodne avtonomije, ne pa podrejeni tudi v narodnostnem pogledu deželni avtonomiji, vsled katere jih raznarodnjejo in gmotno oslabljajo tujci: obvarovali bi se tudi po pritisku novega gospodarskega položaja, rešili bi se nacionalno in materijalno. Ker pa nimajo narodne avtonomije, vsled česar se jim tujci celó cerkev in odteguje božja beseda v hramih, kateri so namenjeni tudi njim, in vzdrževani tudi od njih, treba jo je kreniti vsaj sedaj drugače.

Proti gospodarstvenemu pritisku treba je postaviti se v bran z gospodarskim orožjem. Kmetje in kmetiči Tržaške okolice sami ne morejo si pomagati dovolj brez organizacije. Posebna za Slovence zasnovana *kmetijska družba* bi jim vsekakor kazala poti, kakó naj zboljšajo dosedanje kmetijstvo in spremenē v pogledu na nove in povečane potrebe svežih pridelkov v Trstu. Posebna društva bi imela še zadačo, da bi se ti pridelki razprodajali, oziroma razpošiljali po primerno najugodniših cenah.

Ker pa se ne ubranijo pojedinci, da bi ne bili prisiljeni prodajati svojih zemljišč, z druge strani pa jih ne bi mogli drugi slovenski sosedje, okoličani, pokupovati zaradi novega položaja in razmeno visokih cen teh zemljišč: ako hočejo Slovanom rešiti slovensko zemljo, ne ostaje drugega, kakor zasnovati *delniško društvo* z namenom, da bode ob dražbah in stiskah pokupovala doslej slovenska zemlja ter skrbela, da pridejo zopet v slovenske roke. Za Tržaško okolico je iz gospodarskih in narodnopolitiških ozirov vstvariti društvo, kakoršno so brez potrebe in v raznarodovanje Slovencev vstvarili Nemci pod imenom „Südmark“. Ako je tako društvo potrebno za vse slovenske dežele sploh, je ravno sedaj njegova potreba za Tržaško okolico še posebe in jako nujna.

Slovani bi pa tudi s takim ohranjevalnim denarnim društvom ne rešili Tržaške okolice in njenih prebivalcev Slovanstvu, ako ne dobē slovenski podjetniki v roke onih zemljišč te okolice, katera so vsaj nekoliko ugodna za obrtna podjetja, in bi se na njih prej ali pozneje sezidale tovarne tujih kapitalistov.

Slovanom je po takem skrbeti, da bi slovenski okoličani, spremenjeni v obrtne delavce, iskali in dobivali dela v tovarnah slovenskih podjetnikov. Drugače bodo tuji podjetniki uganjali raznarodovalno politiko, kakor drugod, tudi v Tržaški okolici.

Vabiti je torej slovenske podjetnike v Trst, da vstvarijo nova dela po novih uslovjih, oziroma dosedanje slovenske Tržaške trgovce spodbuditi, da se lotijo tudi obrtnosti. Ako se zgodi to, dobi tu nasvetovano delniško društvo za pokup zemlje v Tržaški okolici še poseben praktičen pomen, ne samo gledē na kmetijstvo, ampak tudi obrtnijo in ž njo združeno trgovino. Slovincem je pripadala Tržaška okolica na stoletja, oni so jo razdelovali in obdelovali; kar je, je ona plod njih žuljev; a Slovanov dolžnost je, da se ta okolica ohrani vsaj Slovanom, če ne Slovincem izključno.

Brez gospodarske organizacije se bo širil tuji živelj dalje po okolici, in asimilujoča moč, kakor sedanje politiške razmere, kažejo na to, da bi Tržaška okolica postala italijanska, s tem pa dajala še večī povod zunanjim znanim aspiracijam.

Ako bi državniki prav umeli svojo zadačo, bi pomagali paralizovati nasledke fiskalne kratkovidnosti s tem, da bi gospodarsko organizacijo slovenskih okoličanov podpirali in pospeševali. Toda te nade ni imeti; kajti kratkovidnost na jedno stran ostaje taka tudi na drugo stran, in to toliko bolj, ko vidimo, da politiški sistem na Primorskem, dosledno tudi v Trstu in njegovi okolici, je *trajno* jeden in isti. Slovanom je torej varovati samim svoje interese tudi v novem, za nje poslabšanem položaju, in to v Tržaški okolici, kakor v Tržaškem mestu.

Ker je očitno, da se odslej pomnožē delavci vsake vrste ne samo v Trstu, ampak tudi v njegovi okolici, treba je Tržaške Slovane v občē organizovati prek in prek po raznovrstnih gospodarskih, političnih in narodnih kulturnih društvih. Pouka bo odslej potreba še več, nego so ga delili doslej.

Organizacija slovenskih delavcev v Trstu mora postati taka, da se slovenski ljudje ne bodo več narodno izgubljali kot delavci pri raznih podjetnikih in najemnikih. Gmotno, duševno in z narodno zavestjo okrepljeni, bodo iz mesta vplivali na okolico ter takó manjšali vpliv pristransko ital. politike v Trstu, zaprečevali raznarodovanje ter povečevali vpliv slovenskega, sedaj onemoglega življa v Trstu.

Stvari so za Slovence in Slovane v občē jasne, dasi še le prične novi tir razvijanja ne samo v Trstu, ampak na Tržaškem sploh: raznarodijo se Slovani Tržaški gotovo, ako si ne ustrojijo gospodarskega in kulturnega življenja po novih uslovjih; naobratno pa se okrepijo in dobijo povečano politiško moč, ako se takoj lotijo novih zadač, za nje večih in in vaznejših, nego za ostalo prebivalstvo, kateremu je gledati samo na gospodarstvo, ko mu ne preti za narodnost ne samo nobena nevarnost, ampak se mu kažejo še dobički asimilovanja slovenskega prebivalstva.

Državniki avstrijski prezirajo slovenski živelj na Tržaškem; menda se opirajo na vojaške sile; avstrijski Slovani pa se morejo opirati jedino na razvoj svoje kulturne moči. Državi, ako se potujčijo Slovani, ostane še vedno prebivalstvo, katero poštevā kot tako, ne pa po narodnostih; Slovanom pa ne ostane nič, ako jih pogoltne tuja gospodarska

tu v obče kulturna moč. Slovanom ostaje za brambo jedino lastna kulturna sila; a to silo je treba še le oživiti, prirediti in ukrepiti po novih uslovjih, danih po odpravi luke, za Trst in njegovo okolico. Da pa je v interesu avstrijskih Slovanov v obče in ne samo Slovencev, gledati, da ne postane Trst z okolico popolnoma italijanski, utegnejo umeti iz različnih „Drang-ov“ od severa in juga; ako je Trst važen za

našo državo sploh, je važen tudi za skupnost Slovanov te države. Slovani naj gledajo, da ne zamudé, kar jim je stori sedaj in odslej gledé na Trst in njegovo okolico; drugače pride prepozno — kesanje, kakor se kesajo gledé na postopanje in zamude drugod in ob drugih prilikah.

Trst s svojo slovensko okolico je za avstrijske Slovane važen, in to je dovolj opomina!

O kritiki dra. Mahniča.

III.

K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

(Dalje).

d) Gledé na bogosluženje, specijalno liturgijo ali mašo. (Nadaljevanje). Začnemo, da bi vedenje rimskega Apostolskega stola v dobi razvijanja zapadnih liturgij pokazali po vsem razložno, ne z rimsko, z razvijanjem katere se nam je baviti še pri koncu, ampak najprej z ostalimi zapadnimi liturgijami in, ker je na njih razvoj, kakor hočemo to dokazati, prek in prek merodavno vplivala cerkev prave Galije, na prvem mestu z:

a) liturgijo v Galiji.

Med zgodovinskimi istočniki ali viri, ki se ne dajo izpodbijati, in ki so primerni, da razkrijejo nekoliko o razvijanju zapadnih liturgij v najdavnějšíh dobah, poštujemo pred vsemi drugimi delo svetega Hieronima „*De viris illustribus sive de scriptoribus ecclesiasticis*“ (včasih se imenuje kar naravnost *Catalogus*) in imamo zato važne razloge. Sveti Hieronim se šteje k najznamenitjšim cerkvenim učiteljem zapada; nad njegovo avtoriteto ni torej nikakega dvoma. Njegovo znanje s teoritiške in praktiške strani nikakor ne zaostaje za znanjem celó obeh drugih, malone istodobnih zapadnih cerkvenih učiteljev (Ambrozij in Avgustin), dà, na poslednjo stran mu je dati celo prednost, ker ima popolno pravo do tega vsled obilih skušenj, nabranih na zapadu ravno takó, kakor v vseh cerkvenih središčih vstoka, kakor tudi vsled važnega mesta, katero je imel v Rimu za svetega papeža Damaza. Ta poslednja okolnost mu je omogočila, da je porabljal tudi zapadne zgodovinske vire in se v obče natančno poučeval o vseh razmerah zapada; in kdo bi mogel dvomiti nad tem, da je sveti Hieronim v Rimu podano mu priliko porabil z isto le njemu lastno bučelno marljivostjo, kakor je storil, kakor znano, to na vstoku?

Uže pogled v zgorej navedeno delo Hieronimovo pač zadoščuje, da se znebimo vsakega dvoma na to stran. Delo obseza namreč začeneše od svetega Petra do dobe svetega Hieronima, torej do V. stoletja skrženo popisovanje delovanja vseh, ki so si s svojimi deli na cerkvenem polju pridobili znamenitih zaslug; v ostalem je pisano v latinskem jeziku, torej pred vsem namenjeno zapadu, da bi ga seznanil z velikimi ljudmi

cerkve Kristove, ki so se oslavili z izrednimi deli. In to merodavno delo nam ne zna imenovati na zapadu nikogar, ki bi bil sestavil „*liber mysteriorum*“ ali „*Sacramentorum*“, to je liturgikon ali misale, kakor drugi polovini IV. stoletja pripadajočega, uže zgorej navedenega svetega galikanskega škofa Piktavskega (episcopus Pietaviensis, Poitiers) Hilarija.¹⁾

Veleizobraženi Hilarij, pokristijanivši se s soprogo in hčerjo (Abra) vred, bil je od klera in naroda Piktavskega izvoljen za škofa, ali od cesarja Konstancija, ker ga je silil v to Arijanice podpirajoči Arleški metropolitanski škof Saturninus, uže čez jedno leto prognan na vstok, specijalno v Frigijo. Tukaj je dobil čas in vsled svojih prijaznih odnosajev k ondotnim škofom pač tudi spodbujenje, da je staro grško liturgijo preložil na latinski jezik in z nekaterimi okrajšavami priredil po potrebah Galcev v obče, da bi jo uvedel po svojem povratu.²⁾

Da se sveti Hilarij ni omejil na svojo škofijo in niti ne na pravo Galijo, kaže njegov životopis,³⁾ kateri nas poučuje, da se je blaženo delovanje tega predbojnika ortodoksije nasproti arijanizmu raztezalo tudi na Italijo in sosedne dežele v obče. Torej jo jedva zgrešimo, ako denemo, da se je liturgija Hilarijeva uvedla vsaj nekoliko uže v drugi polovini IV. stoletja poleg prave Galije tudi v zgornji Italiji, Španiji in Germaniji, kolikor je bila v obče krščanska, kakor tudi na britiških otokih, in da je jako kmalu odstranila starogrško liturgijo, zlasti ko jo je poštovati kot prvo latinsko liturgijo, in so gotovo uže zeló čutili potrebo take liturgije v vseh zapadnih deželah, katere so bile uže dolgo pod gospodstvom Rimljanov in njih jezika, in niso bili več, jednako Rimu in srednji Italiji v obče, v položnju, da bi mogli poleg

¹⁾ O svetem Hilariju se namreč v katalogu sv. Hieronima cap. 100 navaja: „*Librum hymnorum et alium mysteriorum composuit*“.

²⁾ Da je bil Hilarij na vstoku spodbujen k pisateljskemu delovanju, in da so bili ondotni škofje v prijaznosti z njim: dokazujejo od njega spisana liturgija, kakor tudi njegova druga, takisto v prognanstvu spisana dela, iz katerih se kaže ljubeznjivo spominjanje na vstok in njegove cerkvene institucije.

³⁾ Vita S. Hilarii od Fortunata, obsežna v delu: „*Acta Sanctorum*“ tom. I. mense Ian. Prim. Vollständ. Heiligenlexicon vom Domcapitular I. Stadler und Domprediger F. I. Heim. Augsburg II Band 1861. pag. 719 sq.

latinskega smatrati tudi grški idiom udomačenim, torej takó rekoč domačim.

Pri tem je tudi poštevatí še druge važne okolnosti, ki odločno govoré, da je ta misel prava.

Uže od cesarja Konstantina izvršena razdelitev rimske svetovne države na štiri velike prefekture, katerih vsaka je bila državno-politiška celota, je nesporno bistveno pospeševala razširjenje liturgije Hilarijeve. Kajti jedna teh velikanskih državno-politiških stvorb bila je Praefectura Galliarum, katera je poleg prave Galije obsezala tudi Španijo in britiške otoke in je bila pod Vicarius dioeceseos Galliarum, v tem ko so pojedine dieceze ali dežele oskrbovali nekaj konzulari, nekaj pa presides (guverneri). Najvažnejša dieceza, ki je bila zajedno naravno središče, bila je, kakor se ume samo po sebi, tudi desnorenske dele Germanije obsezajoča prava Galija, katera je bila prvotno razdeljena v 14, ali kmalu potem in sicer še v teku IV. stoletja v 17 pododdelov, ker trije teh so spadali na Galiji pridruženo zgornjo Italijo.

Tega zgodovinskega dejstva, vsled katerega je državno-politiško celoto predstavljajoča Praefectura Galliarum poleg prave Galije obsezala tudi Španijo in britiške otoke, kakor tudi pravi Galiji priklopljene znatne dele Italije in Germanije (zgornja Italija in Avstrazija), ne moremo tu poudarjati dovolj. Kajti politiška skupnost te raztegnene skupine dežel je kazala v oni čas, ko se je bilo katoliški cerkvi bojevati ne samo z Arijanci in Pelagijanci, temuč vrhu tega tudi z malikovavci, torej ji je bilo treba mnogotero klicati na pomoč državno ingerencijo, svojo moč tudi na razvijanje ožega pridruženja cerkev, ki so bile v teh deželah, in dosledno tudi na pojednočenje cerkvenih institucij še mnogo bolj, nego bi bilo to dandanes.⁴⁾ Vedno in povsod vplivni državni organi

⁴⁾ „Cerkev“ (pravi Bingham v svojih Starinah cerkve“, 9 knjiga, popis cerkve) „ravnala se je v svoji notranji napravi po državnem sistemu rimske države in to napravo je poslej obdržala ob ukrenenih spremembah“. To trditev utemeljuje obsirno, ko kaže na to, da so uže apostoli za ona mesta, ki so imela magistrat, kateri je poleg mesta oskrboval tudi njegovo okolico, posvečevali škofo, okrožje jurisdikcije katerih se je imenovalo *parochia* (parochia); da so vsi ti škofoje jedne pokrajine ali jedne dežele v škofu deželnega glavnega mesta ali metropole častili svojega voditelja, ki jim je bil viša instancija, ravno takó, kakor magistrati mest jedne pokrajine pretorja ali prokonzula, ki je takisto bival v metropoli, in naposled da so bili na čelu diecez, obsezajočih po več pokrajin ali dežel, od posvetne strani prefekti, presides ali namestniki, od cerkvene strani pa eksarhi ali patrijarhi.

Tako je bilo v starem času, in ako pogledamo поблиže tudi samo na cerkvene razmere našega cesarstva, nam je priznavati, da državno-politiška skupnost ni do današnjega dne nikakor prenehala močno vplivati na cerkveno življenje. Kdo se ne spominja na Dunaju zbornjočih bliščečih zborov skupnega episkopata našega cesarstva, dokler je bilo jednotna državna stvarba? In kako je pri nas od leta 1867 izvršene razdelitve te monarhije na dve državi; ali se duvalizem ne izraža popolnoma tudi v cerkvenem življenju? V jugovstočni polovini cesarstva je celó Placetum regium v veljavi, in ogerski škof, ki bi se predrznil udeležiti se zbora cislitavskega episkopata, bil bi najbrže v nevarnosti, da bi ga zaznamovali kot deželnega izdajalca, vsekakor pa izpostavljen insultam in prosledovanjem.

so bili uže iz administrativnih pogledov gotovo pospešitelji tega pojednočenja ali zjedinja, in so utegnili isti zlasti razširjenje prve latinske liturgije, kot katero je poštevatí liturgijo Hilarijevo, pospeševati toliko gorečniše, ko je bil tudi jezik državnih gosposk latinski.

Najože zvezana je bila prava Galija vsekakor z zgornjo Italijo in z desnorenskimi deli Germanije, ker poslednji niso spadali samo k Praefectura Galliarum, ampak so bili vrhu tega celoskupni deli prave Galije. Ozka je bila pa tudi zveza s Španijo, na jugozapadu neposredno meječo, kakor tudi z britiškiimi otoki, ločenimi jedino po prelivu La Manche; in torej se je v obeh teh galiških diecezah naravno razvilo trajno živahno občevanje, in to je bilo nad vse primerno, napotiti svetega Hilarija, da je uvedel svojo latinsko liturgijo tudi v teh diecezah, zajedno temu svojemu stremljenju zagotovil zaželeni vspeh. Pospeševalo je ta vspeh pač tudi položnje prave Galije, katera je težišče in središče velike Praefectura Galliarum, in je bila jako prekladna zato, da je v skupni gruči k njej pripadajočih dežel napravila svojim priredbam pot tudi na podstavi nacionalnih simpatij.

Ni namreč prezirati, da je bila v starem času poleg prave Galije tudi v zgornji Italiji Galija cisalpina, in je bilo celó liguriških življev v pravi Galiji ravno takó, kakor v zgornji Italiji; dalje da je prvotno prebivalstvo britiških otokov sestajalo iz Galcev, in da je tudi Španija imela svoje Galce, vrhu tega je bila dalje časa z Narbonsko Galijo najože združena, ravno takó, kakor prava Galija z zgornjo Italijo in desnorenskimi deli Germanije, katere prebivalstvo ni sestajalo morda samo iz Nemcev, ampak tudi iz Galcev (Keltov).⁵⁾ Poleg sile državno-politiške celoskupnosti, močno vlijajoče ali delujoče na človeštvo, sosebno ako podpirajo to skupnost nacionalne simpatije, bila pa je svetemu Hilariju še mogočna sila na razpolaganje, in rabljenje jedino te sile bi bilo samo na sebi zadoščevalo, da bi se bilo njegovo stremljenje doseglo celó z nepričakovano brzim vspehom.

Kot to silo prištevamo mi veliko avtoriteto in obče spoštovanje, katero je sveti Hilarij užival in uživa pri vseh privržencih ortodoksne katoliške vere na vstoku ravno takó,

⁵⁾ Vidi se, da ne po krivem slavljena državna umetnost Rimljanov je pri vstvarjanju velike Praefectura Galliarum gledala pred vsem na jednakovrstnost prebivalstva, kolikor je bilo to ravno možno, in se ravno zaradi tega ni pomišljala celó jeden del Italije priklopiti k pravi Galiji, samo da bi v roki vicarii dioeceseos Galliarum združena uprava skupine dežel, obsezajoče ves pravi zapad Evrope, kljubu jednakovrstnosti, mogla pravična biti dostojnim zahtevam z večine gališkega življa, ki so ga poštevali uže z zaznavanjem državno-politiške celote kot Praefectura Galliarum

Sicer pa svedoči izraz „Praefectura Galliarum“, da so Rimljani poleg prave, tudi zgornjo Italijo in desnorenski del Germanije obsezajoče Galije, poznali še dve, namreč špansko in britsko, v vsem torej tri Galije, da torej izraza „Ecclesiae Galliae“ in „Ecclesiae Galliarum“ nikakor nista jednakega pomena; ker prvi izraz obseza cerkve šamo prave Galije, zgornje Italije in Avstrazije, poslednji pa poleg teh tudi cerkve Španije in britskih otokov. Žal, da se to običajno prezira do današnjega dne, vsled česar se popolnoma krivo porabljajo stari zgodovinski istočniki ali viri.

kakor na zapadu do svoje smrti in po smrti. Njegovi uže zgorej navedeni, ravno takó s stvarnim znanjem, kakor natančnostjo iz najzanesljivejših virov posneti životopisi, ne dajo niti najmanje dvomiti o tem.

Hilarija smo uže zgorej zaznamovali kot velenabražena moža, kar pobliže razpravljajo njegovi životopisi. Po teh je Hilarij obiskoval šole Grške in si je v njih grščino prisvojil takó popolnoma, da je mogel v svojem prognanstvu na sinodi v Selevciji, h kateri se še povrnemo, nastopiti kot proslavljen govornik z velikim vspehom. Pa tudi s svojimi latinskimi govori se je Hilarij na zapadnih sinodah, h katerim se povrnemo takisto, opetovano odlikoval takó, da se sveti cerkveni učitelj Hieronim ni pomišljal v njegovi lastnosti kot latinskega govornika primerjati ga z reko Rodanom (fluvius Rhodanus; „Hilarius eloquentiae latinae Rhodanus“). Njegovo globoko vsestransko naobražanje, katero je njegovim govorom na sinodah in zunaj sinod zagotavljalo bliščobne vspehe, razkriva se sicer tudi v njegovih nam ohranjenih spisih, katere navedemo zdolej.

S tem znanjem in z jedino mučenikom prvih stoletij našega štetja svojstvenim navdušenjem za krščansko vero oborožen, bil je, kakor se kaže, posebe odločen od Previdnosti, da bi pobijal, potlačil ravno v svoji dobi tudi na zapadu močno razširjajoče se Arijanec, in to se mu je posrečilo. Prvi njegov javni nastop proti Arijancem leta 356 na sinodi Bezierski (Biterrae) v Languedoc-u, kjer je bil prisiljen nastopiti celo proti Arijanec branečemu predsedniku te sinode (proti metropolitu Arles-skemu, ki je izvrševal prava patrijarhalna), ga je spravil sicer v prognanstvo, zaukazano po cesarju Konstanciju, na oddaljeni vstok (v Frigijo); ali to ga ni zaviralo da bi ne vstrajal v nadaljnjem pobijanju Arijanecv.

V prognanstvu je Hilarij poleg treh listov do cesarja Konstancija, v katerih se brez ovinkov graja njegovo postopanje proti ortodoksni ali pravovernikom, spisal svojih dvanajst knjig o Trojici⁶⁾ proti Arijancem, na katere so pravoverni ali pravoslavni škofje gališki odgovorili z veroizpovedanjem, poslanim Hilariju. Po tem vspehu vspodbujen, poslal je tem škofom kmalu potem drugo, takisto v prognanstvu spisano delo: „*De synodis sive de fide orientalium*“, katero je namerjalo povrniti mir med strankami, v boju razgretimi, in pokazati pot zjedinenja; to delo razpravlja nazore nasprotnikov ortodoksije taktno in prizanesljivo. Nad to poslednjo lastnostjo pa so se menda spodtikali nekateri ortodoksni škofje; zato je v njih pomirjenje spisal iz prognanstva še jedno delo „*Ad reprehensores libri de synodis*“, katero je tudi doseglo svoj namen. Za svojega prognanstva je Hilarij

⁶⁾ Da je bilo spisano to veliko delo za njegovega prognanstva, svedoči Hilarij sam, ko piše: „*Dasi smo prognani, govorili bodemo vendar po teh knjigah, in slovo Božje, katerega ne morejo držati vjetega, povrne se povsod srečno*“.

spisal pač tudi svojo liturgijo, udeležil se je vrhu tega od leta 359 sklicane sinode v Selevciji v Izavriji, kjer je izjavil da vera galikanske cerkve je v soglasju s sklepi I. Nicejskega koncilja, ter je zajedno zmagovito zavrnil vse popolnoma ali na polovino arijanske ugovore. In s to zmago je šel, ne brigaje se za posledice, v prestolnico cesarjevo, v Carjigrad, ko se je priponudil zajedno, javno z Arijanci pobijati se.

V to se ve da niso privolili, ali je imelo za posledico, da je bil Hilarij, katerega niso na vstoku videli več radi ravno zaradi njegovih odličnih lastnostij, kot nepokojnež poslan nazaj v Galijo, torej rešen iz prognanstva. Na povratu v svojo domovino je vspešno propovedoval na mnogih krajih, in je naposled z vstorgom ali oduševljenjem sprejet v Pictaviji (Poitiers). Tukaj se je lotil zopet svojega delovanja, spravil je vse gališke škofe k jednoti v veri, z jedino izjemo Saturnina, kateri pa je bil prav kmalu odstavljen od svoje visoke in vplivne službe; na sinodi, leta 361 završeni v Parizu, so torej na predlog svetega Hilarija Riminiško (Rimini) obliko veroizpovedanja zavrgli in na I. Nicejskem koncilju postavljeno vero v celoti ponovili. Njegovo itak veliko in slavno ime je rastlo, ko je brez krsta umrlo dete obudil k življenju, kajti takó dolgo je ležal veliki svečenik v prahu, dokler nista vstala oba knadu ali istočasno: škof od molitve in dete od smrti. Hilarij, davši Galiji še drugega velikega škofa v osebi svojega učenca Martina, je umrl leta 368.

Češčenje svetega Hilarija traja vsa stoletja. Sveti cerkveni učitelj Hieronim ga postavlja vsporedno s svetim Ciprijanom in ga imenuje velikega varuha ali zaščitnika cerkve. Sveti Avgustin ga zaznamuje kot najodločnišega zagovornika resnice proti krivim naukom. Sveti Cassan govori o njem kot o cerkvenem učitelju, ki si je ne samo s svojimi lastnimi zaslugami, ampak tudi z napredki svojih posnemalcev pridobil veliko ime. Na njegovi mogili se je zgodilo mnogo čudežev. Martyrologium Romanom ima njegov smrtni dan v dan 13. januvarija, njegov praznik pa, ker je 13. dan osmina ali oktava razglašenja, v 14 dan januvarija, katerega se isti v vsej cerkvi praznuje *sub ritu duplici*. Papež Pij IX. je svetega Hilarija na utemeljeni predlog leta 1850 izvršenega pokrajinskega koncilja v Bordeaux (Bordigalla) z dekretom od 10. januvarija 1852 sprejel v vrsto cerkvenih učiteljev (Doctores Ecclesiae) s pristavkom k šesti lekciji v brevirju. Njegovi ostanki, dasi nekoliko sežgani, so vendar mnogo razširjeni, sosebno po mestih nemškega gorenjega Rena; nastali so v Nemčiji ob Mozuli na Vogeza, v Strasburgu, v Kuru, naposled v Sackingenu in daleč okolo v ondotni okolici, mnoge cerkve in samostani, ki so se postavili pod varstvo svetega Hilarija.

(Dalje pride).

Ввод крста при Савици.

(Конец).

Темна те нощ, ни страха гром облаке;

Совражник са напасти в свога крста,
Ле майхен простор ти те до гмцаве;

Тж нощ нам ъ досади те могиче.

Найвачи дѣд свѣта отрок те Славе,

Тя найдемо си път, кдер нѣ сынови

Си просто вола вѣрж ни поставе.

Че па наклоник нам смрт богови,

Мень страшна нощ те в чрне земля крытъ,

Ко см под свѣтлым солнцем сжжи дни!»

Не запусти победен га в теи силъ;

Молча оружье свое всак си взаге,

Страхливца в всем имѣл нѣ он штевилъ.

А койи врата см одирта, внаге

Са страшен бой, не бой, мѣсарско кланье:

Вальхун всей своей ъ мочью обяге.

Ни он са те замесел на них спанье,

Прегѣсти мысли те оацде града,

Ни поневѣдома планьти на-нѣ.

Ко свож моч наиболь вихар разклада,

При вратых стража на помоч завипте,

Ни встане шум, да мжж за мжжем пада.

Ко са неурник о поводни влане,

Из хриба стржега в долине плане.

З держачими валовами овнѣ.

Кар са му зопер стави, са не вгане,

Ни не почие пред, да яз омага:

Так врже са Вальхун на некршане.

Не лѣна пред, доклер нѣ адия ерага

Крви прелита, доклер них kdo сопе,

Кий им была те вѣра чрез все драга.

Ко зор засне на мрличев троне,

Лежа ко об айде жатви аль пшеница,

По нивах там лежа сполова коле.

Лежи кришанов вач од половица.

Мед ними, ки см пади за малике,

Вальхун застойнѣ там ище младо лице

Нѣга, кий крив моритве те велике.

НИВА.

Нива, моя нива

Нива золотая!

Зрѣшь ты на солищѣ,

Колось наливая

По тебѣ оть вѣтру,

Словно въ синемъ морѣ,

Волны такъ и ходять,

Ходять на просторѣ.

Надъ тобою съ пѣсней

Жаворонокъ вѣтѣтъ;

Надъ тобой и туча

Грозно пронесѣтся.

Зрѣшь ты и сѣмьѣ

Колось наливая,

О людскихъ заботахъ

Ничего не знаа.

Инеси ты, вѣтеръ,

Тучу градовую;

Сбереги намъ Боже,

Ниву трудовую.

Жадовская.

Opomnje. *Kolosec klas*; *nalival*, part. od *nalivati*, *nalivaje*, obrazuje se od 3. osebe množine, ako se okončanje —*ють* spreminja v —*я*, okončanje —*уть* pa v —*а*; *ищуть* — *ишѣ*, slov. nepravilno iskaje nam. *ишѣ*; okončanje —*ать* spreminja se v —*а*: *говорать* — *говора*, *govore*.

Отъ *вѣтру*; nekateri samost. imajo v rod. jednine u nam. *а*; *rselej* je to, ako stoji pred samostavnikom mera: *фунтъ чѣло*, много табаку, но треба реѣи: *продажа чаю*, *табакѣ*.

Словно, kakor, *rekel* bi. *Волна* — *вал*, *волна* — *волна* (шерсть); *волновать*се, *vzburjati* se; *волненіе*, *vzburjenost*.

Жаворонокъ, rod. —*пка*, *škrjanec*.

Туча *oblak*; slov. *точа* = *градъ*.

Сѣтъ = *зрѣть*; *сѣмьѣ* = *зрѣмый*.

Забѣра, *skrb*; *скопѣ* = *žalost*. *Инеси*, *nesi* *dalše*, *proč*; *внеси*, *nesi* *noter*.

X—*къ*.

ФРАНЦЪ ЛЕВСТИГЪ.

Мартинъ Керпанъ.

Народный разсказъ.

Переводъ съ словенскаго М. Хостника.

II.

Прошелъ годъ, а можетъ быть, и больше. Нашъ Керпанъ продавалъ да продавалъ свою контрабандную соль. Но вотъ въ Вѣнѣ появился откуда-то страшный великанъ Бердаусъ. Гордо вызывалъ онъ на поединокъ всѣхъ богатейрей царскихъ. Нашлись храбрецы, которые попытались было помѣряться силами съ Бердаусомъ. Но побѣждать ихъ было для великана шуткой, и, по своему жестоко-сердью, онъ всякаго робѣжденнаго тутъ же убивалъ. Отъ страха въ Вѣнѣ не знали, куда дѣваться. Цесарь Иванъ не ѣсть, не

пѣть, все думаетъ думу горькую: „Что будетъ со мною и съ моимъ царствомъ, если никто не побѣдитъ великана! Сколько храбрихъ и знатныхъ дворянъ онъ уже перебилъ у меня и сколько еще перебьетъ! Что тогда будетъ?“. Цесарь думалъ такъ вслухъ, а кучеръ услыхалъ его слова.

— Цесарь! сказалъ онъ, подойдя: — развѣ вы забыли, что было прошлый годъ около Триеста?

Цесарь съ досадою взглянулъ на своего кучера; но тотъ, не смутившись, продолжалъ:

— Забыли Керпана, что брусками торговал? Онъ еще перенесъ тогда свою лошадку съ дороги, точно щипъ принялъ со стола? Если ужъ Керпанъ не одолѣтъ Бердауса, то никому это не подь силу. Вотъ что я вамъ доложу.

У цесаря, послѣ такихъ словъ, точно гора съ плечъ свалилась; тотчасъ кликнулъ онъ своимъ придворнымъ: — Привезти мнѣ сію минуту Керпана!

Всѣ бросились исполнять цесарево приказаніе и немедленно покатили на четверкѣ, запряженной въ дорожную карету, за Керпаномъ. Какъ муха мчался цесарскій посоль при Холмъ, чтобы не пропустить ни минуты даромъ. Когда онъ примчался въ деревню Холмъ, Керпанъ только-что свалилъ около своей избы нѣсколько пудовъ соли. На этотъ разъ, пятнадцать граничаръ подстерегали его за избой, и какъ только Керпанъ свалилъ соль, всѣ они бросились на него, чтобы связать и конфисковать соль. Керпанъ сперва на нихъ только покосился; но его сердитый взглядъ не смутилъ граничаръ: они продолжали наступать на него. Тогда Керпанъ схватилъ за ноги первого понавшагося и давай имъ бить остальныхъ. Граничаре разсыпались во всѣ стороны, а за ними сильно поизмятый побрелъ и тотъ, который исправлялъ должность дубинки.

Цесарскій посоль видѣлъ все это, ибо какъ разъ въ самую свалку подкатилъ къ избѣ. Онъ сразу догадался, что это именно и есть тотъ, за которымъ его послали.

— Ты Мартинъ Керпанъ? спросилъ онъ у него.

— Не обознались, батюшка, я Керпанъ и Мартинъ тоже, отвѣчалъ силачъ. — А что вамъ угодно? Если вы тоже на счетъ соли пожаловали, то знаете что: лучше отстаньте, пятнадцать человѣкъ я только-что расшибъ, а одного и подавно изувѣчу.

Посоль недоумѣвалъ, почему это Керпанъ толкуетъ о соли, и сказалъ ему:

— Убери лошадку, да одѣнься поскорѣй по праздничному: поѣдемъ въ Вѣну, цесарь тебя зоветъ.

Керпанъ недоувѣрчиво посмотрѣлъ на него.

— Цесарь! сказалъ онъ, улыбаясь. — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь!

— Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь!

— Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь!

— Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь! — Цесарь!

— Куда намъ, горемычнымъ, ѣздить въ Вѣну, сказалъ онъ наконецъ. — Нѣтъ, лучше я буду развозить соль.

— Не думай, Керпанъ, что я шучу, отвѣтилъ на это посоль.

— Я бы вамъ этого и не совѣтовалъ, промолвилъ тотъ.

Нужно было убѣдить Керпана, что самъ цесарь его зоветъ. — Вспомни, продолжалъ посоль, какъ ты, прошлой зимой встрѣтился въ полѣ съ какимъ-то господиномъ, который ѣхалъ въ каретѣ; ты сдвинулъ еще тогда свою лошадку съ дороги, чтобы дать проѣхать ему. Вѣдь тотъ-то господинъ былъ самъ цесарь Иванъ.

— Цесарь! Ишь ты! удивился Керпанъ.

— Да, цесарь. Ты поразилъ его тогда своею силою, онъ хорошо тебя запомнилъ; теперь вогъ зоветъ тебя въ Вѣну; ты ему нуженъ. Видишь-ли: въ Вѣну недавно откуда-то явился грозный великанъ по прозванью Бердаусъ; онъ вызывалъ цесарскихъ богатырей на поединокъ и всѣхъ перебилъ. Цесарь и всѣ вельможи страшно горюютъ. Вотъ кучеръ и напомнилъ цесарю про тебя; онъ обрадовался и послалъ меня за тобою. Если ты не укротишь Бердауса, то пропадать цесарю и его столицѣ.

Керпанъ, который до того думалъ, что хотять вызвать его въ Вѣну, чтобы наказать за своевольную торговлю солью, теперь нѣсколько приободрился. Къ тому же это лестное приглашеніе, повидимому, ему понравилось. Онъ согласился, но прибавилъ:

— Только смотрите, сударь, не водите меня за носъ, а то вамъ же плохо будетъ. А коли и вправду вы зовете меня прогнать этого вашего Бердауса, то хоть пятнадцать ихъ давайте: для меня это легче, чѣмъ вамъ плюнуть черезъ дужу, которую трехлѣтній ребенокъ перепрыгнетъ.

Керпанъ поспѣшно привязалъ лошадку въ хлѣвъ, пошелъ въ избу и оттуда, черезъ нѣсколько минутъ, вышелъ одѣтый и обутый по праздничному, чтобы не стыдно было показаться цесарю.

— Готовъ! сказалъ онъ послу; сѣлъ въ карету и помялся въ Вѣну.

— Готовъ! сказалъ онъ послу; сѣлъ въ карету и помялся въ Вѣну.

— Готовъ! сказалъ онъ послу; сѣлъ въ карету и помялся въ Вѣну.

— Готовъ! сказалъ онъ послу; сѣлъ въ карету и помялся въ Вѣну.

— Готовъ! сказалъ онъ послу; сѣлъ въ карету и помялся въ Вѣну.

РОССИЯ И ЕВРОПА

Н. Я. Данилевскаго. С. Петербургъ 1871.

V.

D. misli, da je borba za svobodo Slovanov in za Carjigrad neizbežna (460). Ta borba bi „otreznila našo misel, povzdignila narodni duh v vseh slojih našega društva, bolnega od... evropejnicanja“. Zgodovinski pojavi se ponavljajo: oni so zakoni. Tak zakon je zakon obranjenja zgodovinskih sil. Jeden del plemena je v boljih razmerah ter more cvesti prej nego celost: „ali burje večkrat groze temu prvocvetu“. Ostali del živi tiho, mirno narodopisnim svojim življenjem, asimiluje si mala tuja plemena, nabira sil in — pomaga oslabelemu delu, pri čemur *više* razrede osvežujejo sile *nižih*. Tako je bilo v Mediji, Babilonu in — Perziji, v Grški in — Macedoniji, z Goti in Mavri v Hispaniji itd. Tudi Rusija ima začetek v Kijevu, potem prihaja Moskva. Srednja in nekoliko južna in severno-vstočna Italija cvete, ko na strani stoji — Piemont, ravno tako srednja in zapadna Nemčija, ko Branibor stoji na strani. Analogija govori, da je isti odnosaj med zapadnimi Slovani in Rusijo. „V teh občin mislih mi črpamo, v ostalem, prepričanje, da ne propade sveta ruska in slovanska stvar, ker je resnična vsesvetno-zgodovinska in *esečloveška*“. Pomagati treba tem stvarim in tem ljudem, kateri bi nas približali k cilju, protiviti se pa osebam in dogodkom, stoječim na poti. „Tu je tudi *nesebičnost* le *žrtva* poverjenih nam svetih interesov, žrtva lehkoumni slavičnosti ali fantastičnemu strahu (469)“.

Mnogo se je propustilo, ali popraviti se dá vse. Propuščali so „radi ponižujoče nas slavičnosti, da nas Evropa prime v svojo sredo, ona Evropa, ki nam le tedaj ni nevarna, kedar se bori sama s seboj“. A ojačanje katere-koli evropske države Rusiji ni nevarno; torej jej je ravnotežje naravnost škodljivo. Ako se naruši ravnotežje, iskala bosta ruskega prijateljstva zmagovalca in zmagani.¹⁾ Treba pustiti vsako misel o solidarnosti z evropskimi interesi in dobiti polno svobodo delovanja gledé jedino le na svojo korist.

Anglija bi le dobila gledé na kupčijo, ako bi Slovani in Carjigrad bili svobodni. Od tega tudi ni zavisna vojska Rusije proti Indiji. Rusija dobro vé, da bi le *poskus* take vojske Angliji silno škodil v Evropi in v Indiji. A Rusiji ne bi bilo koristno, ako bi ji Indijo tudi — podarili. Anglija more veliko škoditi Rusiji, če ji blokuje luke, Rusija pa se ji lahko zagrozi z vojsko v Indiji. Bitno važno pa je za Anglijo, da ima Egipet, kateri za Rusijo *ni* važen. Francoski bi le Rusija mogla pomoči, da dobi „naravne meje“²⁾ in pa gospodstvo v srednjem morju.

Rusija je silna tudi s svojim samodržavijem. Njen car *ni* oblik, on je *organična* glava, ki more probuditi silno navdušenje. Papeži so provzročevali križarske vojske, prekučija probudila je v Franciji navdušenje. Pa tudi Rusiji navdušenje moč potroji. V vojskah proti Karlu XII., proti pruskim Friderikom in Napoleonom zmagovalo je tudi rusko

navdušenje. Nikoli se še niso predali neprijatelju *veči* ruski oddelki.

Rusija se ne boji, da bode premagana.

Ali vojska *ni* glavna zadača Slovanstva, nego *razvitje* *svojega* *kulturno-zgodovinskega* *tipa*.

Kulturno-zgodovinskih razredov človeškega delovanja našteva D. štiri:

1. Trda vera je osnova človeškega delovanja (Jevreji).

2. Kulturno delovanje obsega človeške odnošaje k zunanjemu svetu. Taki odnošaji so teoretično, znanostni, estetično-umetniški, tehnični, obrtni.

3. Politično delovanje.

4. Delovanje društveno-gospodarsko.

V prvi razred spadajo Židje, v drugi Grki, kateri niso imeli *dovolj* verskega, političnega, gospodarskega smisla. Njihovo življenje in razvitje opiralo se je na robstvo. Političnega jedinstva so se zavedali le za perzijskih vojsk. V najbolj cvetoči dobi grške kulture so cveli tudi večni prepiri. A Demosten in Antenjani *niso* imeli političnega smisla. Grška *vera* je bila *brez* pravega verskega čuta in smisla, brez vsake globočine, naravnost nedostojna za tak „filozofski narod“. Obredi imajo nek pomen, ne pa dogmatika ali etika. Osnova vsemu je — epikureizem, kateri je blažilo čustvo umerjenosti.

Tudi tretji — *rimski* — tip *ni* popolen, ker je razvil le (?) *politično* stran. Rimljani imajo največ *polit.* smisla. Pokorni so državni koristi. Pa tudi pri njih se snuje življenje na robstvo, *Samostalno* kulturno življenje je neznatno. Njihova vera ima tudi *malo* notranje vrednosti; za to so Rimljani tako radi prejimali obrede zmaganih narodov. Te tipe imenuje D. jednostranske, ker da so razvili le vsak jedno stran (vero, umetnost, politiko).

Sledi društveno gospodarsko razvitje, večja raznovrstnost: *germano-romanski* tip. Robstvo se uničuje, raste politični smisel. Ali polno razvitje germano-romanskega tipa zadržuje silovitost, energičnost narodnega značaja in silni vpliv rimskega vladohlepja ter rimskega državnega ustroja. „Cerkevni despotizem družil se je s fevdalnim despotizmom in pa z despotizmom-sholastike. Vse to je provzročilo borbo ter anarhijo in sicer 1) versko (protestantizem), 2) filozofsko (vse zanikavajoči materijalizem), 3) politiko-socijalno (politični demokratizem in ekonomično fevdalstvo naših dnij. To so glasniki in orodja razpada. Za to rezultati germano-romanskega tipa ni v verskem, ni društvenem, ni gospodarskem pogledu niso veliki, pač pa so v političnem in kulturnem (v ožem smislu) naravnost gromadni: „združili so politično moč z notranjo svobodo, katera pa *ne* daje pravih plodov, ker ne razrešuje ali pa nepravilno rešuje vprašanja društveno-gospodarskega reda.

Najviši in najobileji so plodi evropske prosvete v *kulturnem* obziru.

¹⁾ To res vidimo po nemško-francoski vojski. Pis.

²⁾ Sedaj pač le to, kar je izgubila v zadnji vojski. Pis.

Metode znanosti in njeni vspehi, obrtni in tehnični napredek so najvažnejši del germano-romanskega tipa. V umetnosti niso dosegli Grkov, četudi so umetnosti polje razširili in napeljali jo na nove poti.

Ta tip je torej dvo-osnovni t. j. *znanostno-obrtni*.

Kaj pa ruski narod in Slovanstvo v obče?

Vera je bila nekedaj najvažnejša in je še sedaj najvažnejša za preprosti narod. Verskega indiferentizma ruski narod nima (?). „On in večina Slovanstva so pravoslavni“. Sam slovanski značaj da najbolj odgovarja kristijanskemu idealu (?). Versko delovanje ruskega naroda bilo je konservativno „uže po sami svoji bitnosti“.

Politika Slovanstva ni vesela. Ali večina ($\frac{2}{3}$) slovanstva so Rusi, in njim ne moremo tajiti polit. smisla. A druge slovanske države so bile pale vsled napora zapada in mahometanstva. Pa vendar D. šteje slovano-ruska plemena med ona, ki imajo *največ* polit. smisla (?!). Ruska država ostaje Rusija, četudi naseljuje pusta prostranstva in si privlačuje inorodna plemena. Je-li pa ruski narod sposoben za svobodo? „Teško da je bil ali da je narod, sposoben prenesti več svobodo, nego ravno ruski narod, ki bi menj težil, da jo zlorabi (518)*. Ker ruski narod „zna biti pokoren, spoštuje vlast, ni slavohlepen, ne meša se v tuje stvari, ko misli, da ni kompetenten. Zato v Rusiji polit. prekucije ni bilo. Vsi nemiri so bili n. pr., ker so dvomili o zakonitosti vladajoče osebe, ker so narod preveč tlačili, ali pa „od bujnih elementov na okrajinah Rusije (borbe kozakov s Petrom in Turki)*. Sedaj ni več teh razlogov, pa za to tudi ni treba več vprezati vseh narodnih sil v državni jarem. Ista načela da vidimo v obče tudi pri drugih Slovanih.

Samo v Rusiji ni razredov brez zemlje. Kmetje so dobili svobodo in zemljo, v obliki občine (kjer se deli po potrebi zemlja med moške glave). To daje ruskemu življenju *stalnost* tako, da so ravno ti razredi najbolj konservativni, kateri se tam Evropi groze s prekucijo. Evropski socializem zahteva najprej, da se znova dele zemlje in imetek v obče, da se kmetijstvo preustroji popolnoma in sploh vse društveno-gospodarsko življenje. On je bolezen. Zato se smemo nadejati od Slovanstva, da bode *njegov* kult. tip imel velik *društveno-gospodarski* pomen za ustroj ne samo *abstraktne* enakosti pred pravom nego realne in konkretne.

Smemo-li pričakovati, da Slovanstvo doseže visoke stopinje v kulturnem obziru? Do sedaj je za to storilo malo: premalo je *sposobno* ali pa premlado. Nimamo pa nobenega primera, da bi se prosveta začela pod tujim jarmom, ko vse sile una zmaganega naroda rabijo na korist zmagovalcu, ali pa — kar vidimo še večkrat — vpliv tujega odgoja ne more se skladati z duhovnimi potrebami naroda. „To bode odgoj leviča orlom (527).“³⁾ Isto odnaša se tudi k duhovnemu podčinjenju jednega kulturnega tipa — drugemu. Pa za to je lahko umljivo, da imamo premalo samobitne, znanstvene in umetniške prosvete.

³⁾ Po znani basni Krylova.

Državna doba* ruskega naroda je bila polna tolikih težav, da je morala trajati 1000 let t. j. ruski narod utrjeval in širil je ta čas svojo državo v pustih krajih. Take kraje dobili so tudi Amerikanci, ali oni se niso imeli bati zunanjega neprijatelja. Za to so se mogli posvetiti (posebno v Severni Ameriki) najbolj tehnični in obrtni stroki.

Rusija je vse porabila za državno življenje posebno s Petra Velikega sim. Petrova reforma je čisto politično-državna, a *ne* kulturna (*nekaj* pač tudi!). Reforma je utrdila polit. moč, škodila pa je, ker je vse obrnila po tuje.

Umetniška omika razvija se v obče povsodi *pred* samobitno-znanstveno. Rusija n. pr. je v literaturi uže dala dela, ki se smejo jednačiti z najboljšimi deli evropske literature, ravno takó tudi v slikarstvu, glasbi. A narodnost in *resničnost* sta glavni črti vseh ruskih umotvorov.⁴⁾

D. nadeja se, da slovanski tip zjedini vse prejšnje osnove v sebi, da bode torej četveroosnoven, in da bode njegova posebna zadača, da dobro reši *društveno-ekonomično* *zadačo* (541). Uresničenje naših nad pa da je zavisno od — vstočnega vprašanja, „katero je ozel in živo središče bodoče osode Slovanstva“.

Mnogo se je premenilo, odkar je to delo bilo tiskano prvokrat. Tudi za rešenje vstočnega vprašanja se je storilo marsikaj. Evropa je odločno razdvojena: na jedni strani stoji grozna trojna zveza, na drugi pa se tudi oborožujejo, „da se ohrani mir“. Rusija ni vezana, kakor si je tega želel D. na nobeno stran, ali njene simpatije ima Francija in viceversa.

Slovanstvo pa se tudi nikakor *ne* razvija v smislu D-a. O „slovanski zvezi“ *ne* mislimo. O Carjgradu mislili so Rusi — vsaj mislili — ko so stali v San Stefano pred njegovimi vrati. Ali vzeli ga niso. Bolgari pojo sicer v svoji narodni pesmi: Carjgrad je naš! ali *resno* pač sami ne verjamejo, da bode kedaj njihov. Balkansko Slovanstvo je krstilo „slovansko zvezo“ z bratsko krvjo. Mi avstro-ogerski Slovani pa se borimo, da si v zakonitih mejah priborimo ali ohranimo „pravo na življenje“ — kolikor se dá. *Vzajemnost se kuje za silo* — od slučaja do slučaja, *ali pa tudi ne*, in ravno to zadnje je *navadno*. Pred desetletji je bilo menda te cvetice *več* med nami, nego sedaj.

Miroljubiva, samostalna ruska politika ima sicer lepe, posebne finančialne vspehe. Narodna politika dobiva vedno več pomena tudi v notranjem življenju. Tudi ruski jezik, literatura in kulturni napredek v obče dobiva priznanje v Evropi in nekoliko celó med nami: kot verni *učenci* Evrope ponavljamo za njo, kar nas *ona* uči, kar ona dela.

Morda bodemo sčasoma samostalneji, morda se razvije kedaj kaj pripravnega za „slovanski kulturni tip“, ali pa bodemo le „narodopisno gradivo“ za evropsko prosveto, kdo vé?

Dr. Fr. Celestin.

⁴⁾ Pokoruje se tudi pri drugih Slovanih, čim bolj se osvobajajo od tujih vplivov. Pis.

Ruske drobtinice.

Съ жиру по лптъкъ, голому рубаха.

Ko je znana hiša Baring bila v stiski, z njo pa Londonska banka, posodila je r. vlada mnogo milijonov zlata. To zlato je imelo sedaj vrniti se. Londonski in Pariški Rothschildi pa so se bali zase, ako bi toliko zlata odletelo v Petrograd, in zato je Alfonz Rothschild (v Parizu) odklonil realizacijo 3% posojila. To je bilo nepričakovano, in ruski tečaj in fondi so bili pali ali se hitro povišali, ko je financ. svet videl, koga boli. R. ministerstvo financij dobilo je takoj ponudbo od druge fin. zveze, ki hoče prevzeti odklonjeno od Rothschilda realizacijo 3% posojila na 500 m. frankov. Rothschildi *napadli* so torej Rusijo, a ona se jih ne boji, ona ima čistega zlata 350 milijonov brez fonda za menjanje (papierja), t. j. Rusija ima veliko več zlata, nego Londarska banka — ne boji se.

Konverzija 5% obveznic 1. vstočnega posojila dokazala je, da se je v Rusiji jako pomnožila glavnica in postala važen faktor na denarnem trgu. In kdor z njim ne bo računal, prevari se, kakor se je 1887. in 1888 prevaril bil Bismarck, ko je hotel škoditi ruskim vrednostim, pa je škodil le svojim Nemcem, ter se je ravno tedaj Rusija osvobodila od preobladajočega vpliva Berolinske borze. Sovražniki torej pomagajo Rusiji.

Petrograjski dopisnik „Chronicle“ javlja, da govore v ruskih oficijalnih krogih, da je sindikat ameriških glavničarjev predložil ruskemu ministru financij svoje usluge za konverzije ter da za posredovanje za 1/2% menj od Rothschildov, da bi tako Rusija v fin. pogledu postala čisto nezavisna od evropskih bank. Da bi le res bilo!

„Крестьянскій Банк“ (kmetom na pomoč) ni posebno vspeval, ker je obrestni postotek in postotek pogašenja bil vzet previsoko. Sedaj se pa postotek obrestij in pogašenja odmeri na 5% in pa odplačevanje raztegne na več let, nego je bilo doslej. Saj bode pač tudi 5% težko odplačevati ruskim kmetom pri sedanjem občem gospodarskem stanju.

V Moskvi je izšla letosi knjiga P. E. Astafjeva: „Исторія вѣка“. V njej skuša pisatelj najti in pojasniti te ideje in težnje, katere so gospodovale v našem stoletju. On misli, da je evropsko društvo v 2. polovici tega stoletja poduzelo velikansko poskus, da živi brez ideala, katero bi bilo više od koristi in sreče pojedinca. Živeti brez ideala, dejal bi Dostojevskij, je živeti brez Boga. I. Nikolajev (Mosk. Véd. 121. t. l.) dobro pravi, da vse moderne „evolucije“, katere bi imele dajati nam ideale, so le nek odsijaj starega, zavrženega kristijanstva. Društvena, politična, etična evolucija, logično razvita pa da bi tajila vsak ideal. Pa teđi utilitaristi, materijalisti iščejo ideala, priporočajo ljubezen bližnjega: sili jih na to srce, ne um. Pa tudi Schopenhauer moral je priznati, da je asketizem in samopožrtvovanje visok ideal in pravi, da težnja opravičuje življenje človeka na zemlji. Da, kdo bode tajil, da glava in

srce ni v životu v soglasju, da je ravno zato toliko nezadovoljnosti med nami, toliko one toge, katere so polna dela najboljih pisateljev našega veka? Nikolajev misli, da utihnejo tudi ti zadanji kliki za idealom: filozofija Spencera da je zadovoljna brez idealov. Astafjev govori, da v „evropskem človeku gine duša“, gine ona tudi v domovini Shakespeare-a, Newtona, Byrona, kateri so vsi bili idealni. Torej, kar je zama dobro, to je sedaj moj ideal, pravi Astafjev o sedanjem človeku. Kako je prišla Evropa do tega — „ideala“? A. misli, da se je Evropa oddaljila od klasičnega in tudi ravno tako od kristijanskega ideala. „V staroklasični kulturi bil je nek surogat za stalni, večni ideal. Takim se je smatrala država. Temu idealu so bili ljudje pokorni in žrtvovali mu radi osebne koristi. Kristijanstvo zajavilo je drug ideal, ideal osebnega, brezkončnega, najpopolnejšega bitja — Boga. Nam država ne more biti zadnji cilj, ona je le sredstvo. Verujočemu kristijan: ima življenje jasen smisel, njegova težki dyomi ne mučijo. Ali kristijanstva je v Evropi malo, in kak je nasledek? Razdirjanost, pravi Astafjev. Ta obdivjanost da je rodila ono vero v razne ustanove n. pr. skupnega dela kot ideal bodočnosti. Tudi ruska inteligencija ponavlja najnovejše fraze, ki jej lete iz Evrope, slavi to Evropo — brez idealov, prejšnje, celike pa da ne pozna, pravi Nikolajev, ki se tolaži, da je vse to le površno, da je zrno ruskega življenja zdravo. Pa tudi Astafjev pravi, da najbolj globoke posebnosti značaja in nazorov nam do sedaj niso dopustile, da svojo dušo damo le v ustanove, brezdušne in brez-osebne... Duša nam še ni izginila, naši ideali so še vedno bolj osebni, živi in globoki nego ideali izključno politični in gospodarski“. Daj Bog, da vsemu slovanstvu nikoli ne „izgine duša“, da se jača in polni s kristijanskim duhom, da se doseže ono tako britko pogrešano soglasje srca in glave, da iz tega starega, pa večno klicanega zrnce raste in cvete naša slovanska prosveta!

V razpravi „О поддѣлахъ“, tiskani v 8. knjigi časopisa: „Вопросы Философiи и психологiи“ govori V. S. Solovjev o kristijanstvu in pravi, da je kristijanska ideja jedna celota. Torej se ne sme oddeliti le etika in ona jemati za kristijanstvo, ravno tako se ne sme oddeliti dogma in proglasiti za kristijanstvo: vse to bilo bi le — поддѣлка подъ христiанство“. Cerkev izraža vso polnoto kristijanske ideje, in njena zadača je in svrha — Carstvo Božje. Vsak izmed nas pa ima pomagati, da se doseže ta svrha, v svojem javnem in privatnem življenju. Tu pač novega ni ničesar: iz znanih teh resnic pa sledi, da je javna nravnost nasledek privatne, in da ustanove in uredbe, ne odgovarjajoče kristijanskemu duhu, morajo v korist društvu razpasti. Se ve da kristijanstvo ni kaka politična stranka: ono je neizmerno više od vsakih strank, ono je više od moderne vere v človeški razum in brezkončni napredek brez Boga ali proti Bogu. C.

Ogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Matice Slovenske XXVI. redni občni veliki zbor bo 1. dan jul. ob 5 1/2 pop. v Ljubljani. Vsled smrti, odpovedi in po §. 12. društv. pravil imajo letos stopiti iz odbora: Gg. Flis Ivan, dr. Gregorčič Anton, Hubad Fr., Kržič Ant., † dr. Poklukar I., dr. Požar Lovro, Robič Luka, Šubic Iv., Wiesthaler Franc. Izstopivši smejo biti zopet voljeni. Kdor

ne more priti sam volit, naj pošlje volilni listek z lastno-ročnim podpisom odboru.

Pisateljsko podporno društvo v Ljubljani je imelo 29. aprila t. l. občni zbor. Društveni tajnik, g. prof Simon Ružar je poročal o društvenem delovanju. Omenil je, da so časi za to društvo še vedno nengodni zaradi bojevanja za slovansko narodnost in politiskega delovanja. Zato tudi

letošnje, zimo ni bilo večernih predavanj, kakor druga leta. Dvema pisateljema je društvo dajalo redno nevrtačno podporo. Dvema drugima pa posojila. Društveno imenje je skromno, zato se ne morejo podeljevati stipendije mladim pisateljem. Društvo je vzdalo s svojo in pomočjo drugih l. 1890 spominsko ploščo tržaško-koperskemu škofu Matevžu Ravnikarju na njegovi hiši v Vačah pri Litiji. Vsprejelo je tudi nabitranje za Prešernov spomenik. Nabranih je uže okolu 500 gld. Društvo šteje 109 članov in sicer 1 častnega (vladiko I. I. Strossmayra), 8 ustanovnikov, 25 pravih društvenikov in 75 podpornikov. Umrli so 3 člani, 5 je pa novih. Dohodkov je bilo 160 gld. 87 kr., stroškov pa 99 gld. 93 kr. Banka „Slavija“ je podarila 100 gld. Imenje znaša koncem leta 1890 znesek 1295 gld. 43 kr. Letos se vzdida spominska plošča pok. dr. Janeza Bleiweisu v Ljubljani. Odbor je ostal stari: dr. I. Vošnjak (predsednik), Funtek, Levec, Orožen, Rutar, Tomšič, Žumer; pregledovalca: A. Svetek in A. Zagorjan.

Dramatično društvo v Ljubljani je imelo 23. maja t. l. svoj redni občni zbor. Deželni zbor kranjski in občina Ljubljanska sta naklonila društvu tudi letos podpore. Tajnik g. Ant. Trstenjak je sestavil izvestje od maja 1890 do 1891. Društvo je štelo 4 častne člane, 33 ustanovnikov in 22 podpornikov. Za l. 1890. je izdalo društvo 2 zvezka „Slovenske Talije“, namreč zv. 55.: „Teharski plemiči“, spevo-igra v 3 dejanjih, spisal Ant. Funtek, uglasbil dr. Benj. Ipavec in v zv. 56.: „Svetinova hči“, igrokaz v 3 činih, spisal Ad. Wilbrandt, poslovenil Ant. Trstenjak. Repertoar za 1891-92 je uže sestavljen. Janko Kersnik je obečal društvu izvoren igrokaz za bodočo gledališko dobo. Na gledališkem listu so zastopana slovanska in imena tujih narodov. Foerster je svojo opero „Gorenjski slavček“ predelal in povečal. Društvo si je oskrbelo tudi Zajčevu opereto „Momeci na brod“ in operete drugih. Društvo priredi v novem dež. gledališču po 8 predstav vsak mesec; zato pomnoži osobje. Lani je bilo poleg režiserja nastavljenih 5 osob, 5 gospodov in 4 dame; drugo osobje se je jemalo iz gojencev in gojenk dramatiške učilnice. Po predlogu g. Trstenjaka se pomnoži bodočo zimo igralno osobje. Društvo vzdržuje dramatiško učilnico, v kateri se učé novinci teoretiški in praktiški. Učitelj šoli je g. Ig. Borštnik. Pevsko društvo „Slavec“ bode najbrže sodelovalo bodočo zimo. Društvo se je preosnovalo po sprejetih novih pravilih. Odbor se vsled tega deli v igralni odsek in intendantcijo. Po novih pravilih bo društvo skrbelo tudi za pokojninski zaklad in bode imelo za igralno osobje hišni disciplinarni red.

Občni zbor je izvolil vsklikom dr. Iv. Tavčarja predsednikom društvenim, v odbor po so voljeni: Dr. Karol Bleiweis-Trstiniški, Fran Drenik, dr. Val. Krisper, prof. Sim Rutar, Anton Trstenjak, dr. Jos. Vošnjak, Iv. Železnikar in dr. Žitek.

Spominska plošča pok. dr. Bleiweisu so po sklepu „Pisateljskega društva“ 12. dne jul. t. l. slovesno vzdida v

Ljubljani v hiši, v kateri je živel in umrl oče Slovencev. Sodelovala bodo razna narodna društva.

Ivan Krst. Vrhovnik, doslej župnik v sv. Gotardu na Kranjskem, pride v isti lastnosti k Trnovski cerkvi v Ljubljano. Latinizatorji so poskusili vse, da bi prišel kdo izmed njih na njegovo mesto; toda izpodletelo jim je. Slovenski pesnik Simon Gregorčič je priobčil preč. g. Vrhovniku posvečeno pesem, ki klasično razkriva absurdom, ki je v prepiru zaradi narodnosti in vere. Naš pesnik pravi: „Obé iz enega ste vira, Obé prihajati odzgor! Protivna ena drugi ni: Bogu ste iz srca rojeni, Obe od Njega posvečeni, Obema naj srcé gorí. —

In to srce je brez mejâ, Ljubav ta dvojna v njem prostôra imeti more in pa mora: Ljubav do doma, do Boga . . . *Duhovnik vrl in narodnjak — Oboje Ti lepó si združil, Bogú si, domu zvesto služil, Takó naj služi, jima vsak!* — In, kot doslej si sploh nam znan, tako Ti dragi moj Vrhovnik, *Ostani vedno vrl duhovnik, Ostani vedno zvest Slován!*“

Veseli nas iskreno, da je tak pesnik dalj nekako zadoščenje preč. župniku Vrhovniku za krivice, ki so se mu godile v jako *očitnih* namerah; a veseli nas tudi, da je S. Gregorčič v isti pesmi ovekovečil nauke, kakó se je ravnati gledé na vero in narodnost, nauke, proti katerim greše dandanes še posebe latinizatorji.

Cerkev in Slovenci v Trstu. Pri sv. Justu, v stari, po davnosti in slogu znameniti stolni cerkvi, slišal si doslej včasih še slovensko propoved; odslej pa tega ne bode več. Tržaški mestni svet odločuje za sv. Justa nekaj podpore; tó pa hoče odtegniti, ako bi se slišala še nadalje beseda božja v slovenskem jeziku. Tega so se prestrašili pri sv. Justu oni, ki imajo oznanjati slovo božje v jeziku ovčie, katere pasejo, in od teh je na tisoče takih, ki govoré slovenski. „*Pro bono pacis*“ menda ne bo več slovenskih pridig pri sv. Justu. Ko se je prečital dotični uklon in sklep v mestnem совету, zaslišal se je smeh, porodivši se iz preverjenja, da še cerkev se udaje samovoljni neke gospode. Slovence Tržaške, s tem pa Slovence in Slovane sploh, je ta dogodek silno užalil. Ljudstvo slovensko v okolici ni niti misliti moglo na tak ukrep. Pri tem pa ne ostane, „avita kultura“ bo zahtevala dosledno odstranjenje slovenskega jezika tudi iz drugih cerkva, kolikor je še sledu tega jezika po Tržaških božjih hramih.

Pri sv. Justu bi bili pa morali pomisliti, da dohodki Tržaškega mesta so sestavljeni tudi iz davkov slovenskega prebivalstva, da to prebivalstvo vzdržuje tudi *po tej* poti Tržaške cerkve; ako se torej božja beseda odtegne Slovincem, z druge strani pa prijemlje podpora po rokah mestnega starešintva, prijemlje se tudi delež, kateremu so se odpovedali z odpovedjo slovenske propovedi. Potem pa dohaja podpora sv. Justu, kakor drugim cerkvam Tržaškim, od Slovencev tudi po miloščini in drugih darovih ob zidanju in popravljanjih teh cerkev. Torej je cerkev stalno vezana na svoje dolžnosti nasproti Slovincem enakomerno, kakor nasproti drugi narodnosti. Sv. Just je zajedno stolna cerkev, torej cerkev za vse vernike, ki

spadajo pod to škofijo, torej tudi za Slovence, in uže gledé na Slovence iz okolice bi morala ostati jezikovna enakopravnost sosebno pri sv. Justu.

Jezik slovenski je naposled deželni jezik v Trstu, kakor je vsaj načelno pripoznan in se tu in tam tudi kaže pri e. kr. sodiščih in drugih gosposkah. Toliko bolj se je cerkvi držati ga, ko je, rekli bi, polovina vsega prebivalstva v Trstu in okolici slovenska. Ako je tu nisu zabredli, ne vemo, kje; v resnici zavidati je onim narodom, katerim se vsaj gledé na cerkev ni treba boriti za to, kar privoščijo misijonarji raznovrstnim divjakom v Afriki, Avstraliji itd. V Trstu, kakor se vidi, so med Slovani jedino Srbi varni, da jih ne tujčijo vsaj v cerkvi. Oni imajo pri sv. Spiridionu svoje bogoslužnje, svoje cerkveno petje, svojo šolo; vzdržujejo sami vse, pa imajo tudi sami vse, kar potrebujejo za dušo in razum. Slovenci, kakor smo dokazali, dajejo v Trstu tudi toliko in še več, da bi mogli vzdrževati sami cerkev in svečenike; pa jim vendar odtegujejo oznanjevanje evangelja v njih jeziku. Papeži so skušali, da bi dobili in ohranili narodi svoje obrede in jezike v cerkvi; podrejeni viši pastirji delajo pa drugače. Ali je čudo, ako peša vera. Kje je „vera v nevarnosti“?

Delavsko podporno društvo v Trstu je največe slovensko delavsko društvo. Društvo ima 1 častnega člana (Gorup), 9 ustanovnikov, 39 podpornikov, 1127 rednih moških in 188 ženskih udov. Prešlo leto ni bilo društvu ugodno. Imenje je znašalo koncem 1890. l. 15.868 gl. 15 kr. proti 18.289 gl. 5 kr. koncem l. 1889. Za podpore in zdravila izplačalo je društvo svojim obolelim članom 11.790 gl. 84 kr. Na občnem zboru so bili izvoljeni: prof. Mate Mandić predsednikom, odborniki pa: dr. M. Pretner, Fr. Hafner, Jak. Perhave, Ant. Slajko, Ljud. Ružić, Ant. Bogdanović, Ant. Vrabec, Jernej Novak, Iv. Krapež, And. Vrhovec, Greg. Lotrič, Josip Prelec, Miha Grahor, Jer. Čelan, Fr. Primožić, Fr. Mavrič, Ant. Rep, Maks Cotič, Iv. Besednjak, Ant. Kljun, Dr. Schmidt in Fr. Dollenz.

Društvo utegne polagoma pridobiti še mnogo udov, sosebno ako bo društvenike poučevalo po zimi z raznoterim poukom. Poučevanje zlasti z govori je jako potrebno, ako pomislimo, da skušajo slovenski narodnosti sovražni življi odvracati slovenske delavce, da bi se poizgubljali sploh, ali pa pristopali k tujim društvom. Rodoljubov je dovolj sposobnih, da utegnejo delavcem koristiti mnogo s poučevanjem. To želimo tudi nasproti drugemu delavskemu društvu slovenskemu, katero je v Trstu.

Poslanec Iv. Nabergoj, ko je v svojem govoru razlagal krivico, ki se bo po novem zakonu godila Slovcem Tržaške okolice, je rekel med drugim: „S tem zakonom je izročén propadu jeden del pridnega in lojalnega prebivalstva okolice! Okolica naša vzdihuje uže stoletja pod tujim pritiskom, brez avtonomije, brez prijateljev in brez varstva. Materijalno so nas izsesali také, kakor citrono, in nezaslišano je, kar zahteva ta zakon od naših okoličanov: da bi namreč plačevali za dobro tretjino več davka, nego prebivalci „Velikega Dunaja“. Predloga ne stavim nikakega, ker so mi predbro

znani žalostni odnošaji avstrijskega parlamentarizma, in ker sem preverjen, da nam ni pričakovati nikake pomoči za koristi našega ljudstva. V korist države same pa mi bodi dovoljeno kot avstrijskemu patrijotu in zastopniku naroda, drugo vprašanje. Morda se nam bliža trenotek, ko bode morala država apelovati na požrtvovalnost vseh avstrijskih narodov, odnosno tudi Tržaških Slovccev. Ali meni država, da najde živahnejši odziv pri onih, katere sedaj podpira na naše stroške? Dixi et salvavi animam meam“. Nabergoj je govoril zares možato, kot mož, ki vidi državne interese združene z interesi slovenskega prebivalstva okolu Trsta. Spominjal je na zgodovinske dogodke, ko je to prebivalstvo zvesto in krepko branilo jadranske bregove od zunanega vraga, in je vskliknil: „In v zahvalo za vse to naj bi zadela te vrle može in njih otroke také kruta usoda! Mi se nikakor ne varamo: mi vemo, da hitro ko pride v veljavo ta zakon, odnosno ta užitninska črta, je gospodarski in politiški pogin okolice neizogiben. Uže mnogokaj se je sklenilo v tej visoki zbornici; ali kaj také krivičnega, také trdega, kakor je ta zakon za ubogo kmečko prebivalstvo in za delavce, ni se še sklenilo. Posledice tega zakona se dostajajo pa tudi državnega interesa“, itd.

Gledé na resnice, ki jih je izjavil zastopnik Tržaških Slovccev, in da se kljubu temu ni spremenil zakon v smislu peticije istih Slovccev, nastaje nujna potreba za protipomočke; take nasvetujemo mi na drugem mestu.

„**Triglav**“, slovensko akad. društvo v Gradcu, je napravil letos zopet izlet na južno Štajersko. Rodoljubke in rodoljubi so ga z veseljem sprejemali in pozdravljali.

b) Ostali slovanski svet.

Cesar je prišel preko Pečuha na Reko k vajam mornarice. Hrvatska čitalnica, katero so hoteli popolnoma prezirati Madjari gledé na cesarjev obisk, so mu priredili z balkona svojega poslopja posebno ovacijo. Najeli so vojaško godbo, ki je svirala cesarsko himno, ko se je peljal mimo, Hrvatice so ga obsipale pa s cveticami. Cesar jih je presrečno pozdravil. Takó so se maščevali nad Madjari.

V državnem zboru je 24. junija govoril Mladoček dr. Vašaty proti zunanji politiki, dr. Laeger pa proti duvalizmu. Razni govorniki so podali tudi za naš list toliko gradiva, da navedemo in označimo načelne in vodilne misli raznih strank po besedah njih govornikov.

Poslanec Spinčić s tovariši je zaradi dogodkov ob zadnjih državnoborskih volitev v Istri stavil naslednjo, obširno utemeljeno interpelacijo: 1. Ali so znani nj. vzv. (ministru notranjih del) omenjeni protizakoniti dogodki, zvršivši se pri volitvah v Istri, osobito pa v okraju poreškem; mu je-li znano, kakó živo so pri tem prizadeti vladni organi, in kako stališče ima nj. vzv. gledé na te dogodke? 2. Kakó misli nj. vzv. ukreniti, da se ne bodo ponavljali taki protizakoniti in svojevoljni dogodki; da vladni organi ne samo ne bodo podpirali takih dogodkov, ampak jih zaprečevali z vso silo, in da bodo ti organi vsekdar postopali zakonito in nepristranski? Med podpisanimi je tudi nekaj Mladočehov.

Dr. A. Starčević je praznoval 30letnico svojega javnega delovanja. Stranka hrvatskega prava je po vseh krajih po listih in društvih slovesno praznovala ta spomin in poudarjala zasluge svojega voditelja.

Dr. A. Dvořák, katerega je Praško vseučilišče imenovalo nedavno častnim doktorjem glasbe, bil je 16. jun. t. l. slavnostno promoviran na doktorja glasbe v Angliji od Cambridgskega vseučilišča.

Književnost.

„*Statuta lingua croatica conscripta*“. Izdala jugoslovanska akademija znanostij in umetnostij. Ti zakoni so izvorno hrvaški pisani. Teksti zakonov ali statotov, pisani s cirilico ali latinico, izdani so z izvornim pismom, teksti pa, pisani z glagolico, so izdani z gradjansko cirilico. Z glagolico se niso priobčili zato, ker jo znajo premalo čitati dandanes, a odbrali so cirilico, ker je mnogo glagolskih besed, ki se ne morejo podati točno in verno z latinico. Gledalo se ni, da bi se tolmačili teksti, ampak pred vsem, da se ti podajo v kritičnem izdanju. Kaj je potrebno za razumevanje tekstov, razlaga se nekaj v predgovoru, nekaj na koncu knjige. V tej zbirki so zakoni: vinodolski, poljički, vrbanski in vsega krškega otoka, kastavski, veprinački i trsatski. Izdanje so uredili: dr. Fr. Rački, dr. V. Jagić i dr. I. Črnčić. Na koncu knjige so dodani slovarčki k poljičkim in ostalim statutom. Strokovnjaki in književniki hrvaški in ž njimi slovanski v obče gotovo z veseljem pozdravijo znamenito to delo jugoslovanske akademije.

La Russie et l'Europe, par Gaston Salvat. Paris, librairie Albert Savine, 12, rue des Pyramides, Paris. Izborna knjiga, ki popisuje na vse odločilne strani Rusijo in njen pomen za sedanost in bodočnost. Kaže jo v političnem pogledu kot velemogočno čuvarico nezavisnosti Evrope, ogroženi od Evropejcev, kakor od Kitaja; v ekonomičnem pogledu kot državo, ki more oskrbeti s svojimi naravnimi zakladi ves svet. „Anfin, au point de vue philosophique, l'agent prédestiné de cette unification, par la quelle le genre humain pourra réaliser le problème de son existence“. Knjiga ni poučna samo za francosko občinstvo, ampak tudi za politike Avstrijske, seosebno pa za Slovane. Priporočati jo je zlasti tudi našim „konservativcem“. (Glej recenzijo v „France et Russie“ št. 8.)

Moravské Ornamenty. Nemško izdanje: „Mährische Ornamente. III. Herausgegeben von dem Vereine des patriotischen Museums in Olmütz. Lithographirt von Magdalena Wankel. Preis 3 fl. Wien 1891. Im Selbstverlage des Vereines. Aus der k. k. Hof- und Staatsdruckerei. Obseza poseben naslovni list, 25 str. uvoda, 80 str. drugega teksta in 7 listov ali tablic barvanega tiska z vzorci, ki se razpravljajo v tej knjigi v 4.º V vsem tekstu, na vsaki strani je po več slik.

Kjiga razpravlja rokopise s podobami ali slikami, cerkvene pesnarice moravskih Čehov, katere so se ohranile do današnjega in kažejo izvorno, posebno umetnost. Nihče ni vedel za ta oddelek slovanske umetnosti. Še le leta 1888. po zimi so zvedeli prvokrat za njo, in sedaj so našli in zbrali uže mnogo spomenikov, ki se razlikujejo od umetnosti te vrste drugih narodov. „Ta pravi značaj ornamentov v teh cerkvenih pesnaricah, pravi v predgovoru V. H., je popolnoma isti, kakoršen se razkriva v ostali obrazujoči umetnosti moravskega slovanskega naroda, v vezenju, slikanju poslopij itd. To je popolnoma samostalna umetnost, ki ni imela doslej v vrsti umetnostnih slogov ne mesta ne imena: ta ornamentika je moravski specificum, takó da se mora odslej pravom govoriti o moravskem rokopisnem ornamentu kot samostalnem pojavu v vrstnem redu ornamentskih slogov“. Vsa knjiga je mojstersko delo, ki je pokazalo novo pot dosedanji ornamentiki. Svet se z nova in od posebne strani preveri o nadarjenosti in tvorčnosti slovanskega plemena, seosebno slovaškega naroda, ki je mišljeno umetnost nezavisno od tujih vplivov sam razvil v svojih gorah na Moravskem. Tudi o tem delu bomo poročali še posebe; za sedaj se iskreno zahvaljujemo Olomuškemu, v resnici patrijotskemu muzeju, ki se ni ustrašil ne stroškov, ne truda svojih velesposobnih in uže slavljanih sil, da je Slovanom in civilizovanemu svetu posvetil v kratki dobi uže III. umetnostno in znanstveno-fundamentalno delo. Slovanom priporočamo ta zaklad slovanske narodne umetnosti in znanosti tako iskreno, kakor le moremo. Slovanskim starinarjem pa še posebe priporočamo, da bi se vpisali kot člani Olomuškega muzeja, ki izdaje poseben časopis za svoja raziskovanja in delovanja.

Славянскій Календарь на 1891 годъ. Изданіе С.-Петербургскаго славянскаго Благотворительнаго Общества. Петербургъ 1891. Razpošiljanje tega koledarja, ki je bil uže naznanjen in nekoliko označen letos v „Slov. Svetu“, zakasnilo se je zaradi nekaterih ovir. Vsebinska je mnogovrstna in povsem primerna za praktično porabo slovanski inteligenciji. V tem pogledu so kaj koristna zaglavja o novinah in časopisih vseh slovanskih narodov in takih, ki pišejo v slovanskem interesu, potem o izdateljih knjig. Opisujejo se tudi muzeji v Rusiji, na Črni Gori, v Avstro-Ogerski, ravno tako biblioteke, potem učena in druga društva, učni zavodi, vseučilišča in v obče velike šole, srednje šole, statistika nižih šol, dobrodela društva. Posebni sestavki govoré o vspehah učenja ruskega jezika v slavj. zemljah, o 400letnici tiska s cirilico. Posebe je podana „Slavjanskaja Heksaglotta ili Jevangelije na šesti slavj. jazykah“, potem „Glagolica i ploščadj jejo upotrebjenija“, „Glagoličeskaja azbuka i paschalnoje Jevangelije“, „Azbuka slavjanskih narečij po Hilferdingu“, „Pervenec staropečatnoj kirillicy“ in v „priloženije faksimile 3-eh stranic Oktojeha 1491. l.“ Spredej pa je koledar pravoslavni, katoliški in protestantski. V tem letniku so obširna in natanka poročila o stanju pravoslavne cerkve vseh svetov in narodov. Kar imajo drugi koledarji o drugih narodih, to obseza ta koledar o Slovanih. Obseza 168 stranic poleg faksimila v vel. 4.º, in stoji samo 1 rub. poleg poštuine. Slovani najdejo v njem mnogo poučnega gradiva, katerega bi brezvspešno iskali drugod in tako, rekli bi, znanstveno in z največim trudom prirejenega. Vredno in potrebno je, da se naobraženci slovanski vsake vrste naročajo na ta koledar, ki je letos izšel kot II. letnik.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. n za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji ceoletno 3 gld. 60 kr., poluletno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstnu, ulica Farneto št. 44